

MUSEUMSbulletinen

● NORSK FOLKEMUSEUM ● NORSK FOLKEMUSEUMS VENNER

NR. 90 1/2021

Norsk
Folkemuseums
Venner

50 år

MUSEUMSBULLETINEN NR. 1/2021

Utgiver: Norsk Folkemuseums Venner
Norsk Folkemuseum
Postboks 720 Skøyen
0214 Oslo

Tlf. (+47) 22 12 37 00
post@norskfolkemuseum.no
www.norskfolkemuseum.no

Besøk: Museumsveien 10, Bygdøy

REDAKSJON

Inger Jensen

Tidligere sjefkonservator og avdelingsdirektør ved Norsk Folkemuseum, førstekonservator NMF og etnolog. Hun er æresmedlem av venneforeningen.

Nina Seeberg

Mangeårig medlem av Norsk Folkemuseums Venners styre, leder av venneforeningen, tidligere medlem av Norsk Folkemuseums styre og jubileumskomite. Hun er æresmedlem av venneforeningen.

Kjersti S. Sissener

Mangeårig medlem av Norsk Folkemuseums Råd, Norsk Folkemuseums Venners styre, leder av venneforeningen, tidligere medlem av Norsk Folkemuseums styre og jubileumskomite. Hun er æresmedlem av venneforeningen, kunsthistoriker.

Dominika Korzeń

Grafisk designer, Norsk Folkemuseum.

Trykk: Bodoni

Opplag: 2200

© Norsk Folkemuseums Venner,
Norsk Folkemuseum, Oslo 2021.

ISSN 1502-3672
Miljømerket trykksak

OMSLAG FORAN: Detalj av tak i myntmester Henrik Christoffer Meyers (1689-1729) sovegemakk på Kongsberg. Venneforeningen har bidratt til konservering av taket. Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Detalj av lysekrone fra Nøstetangen, gave fra venneforeningen i 1977. Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Innhold

4	EN KORT PRESENTASJON AV NORSK FOLKEMUSEUM	44	SAMISK SAMTID I MUSEETS SAMLING
av Leif Pareli
5	KJÆRE VENNER – hilsen fra venneforeningens leder
av Benedicte Rustad	46	REINKALVEN SOM BLE FOR POPULÆR
av Leif Pareli
7	MUSEUM TRENG ALLTID VENNER
av Nina Refseth	47	MUSEUMSBUTIKKEN
av Nina Seeberg
8	«DE GODE HJELPERNE»
av Kjersti S. Sissener	48	EN GOD VENN OG HJELPER – intervju med Einar Tveit
av Nina Seeberg
12	GAVER TIL MUSEET 1972-2019	51	MARIANNE ANDRESEN – med blikket på Folkemuseet
av Kjersti S. Sissener
14	HVORDAN GAVER BLE VALGT
av Inger Jensen	52	EN KJÆRLIGHETSERKLÆRING til Norsk Folkemuseum
Av Nina Seeberg
17	TOLV TIL BORDS
av Inger Jensen	54	FRIVILLIGES ARBEID PÅ NORSK FOLKEMUSEUM
av Nina Seeberg
18	LYSEKRONE FRA NØSTETANGEN GLASVERK
av Marit Berg	56	VENNEFORENINGENS TURER
av Kjersti S. Sissener
19	STATSMINISTER DUES REISESKRIN
av Geir Thomas Risåsen og Monica Mørch	58	KONFERANSEN «BARE GODE VENNER?»
av Kjersti S. Sissener
23	ET STORT LØFT
av Inger Jensen	59	HILSEN FRA NORSK FARMASIHISTORISK MUSEUM
24	TIDSROM
av Erika Ravne Scott | 60 | HILSEN FRA BOGSTAD GÅRDS VENNER

HILSEN FRA MAIHAUGENS VENNER |
| 28 | MAGDALENA ELSELENAS KJOLE OG PORTRETT
av Kari-Anne Pedersen og Marie Fongaard Seim | 61 | HILSEN FRA NORSK MARITIMT MUSEUMS VENNER |
| 31 | BRUDGOMSKORS MED RELIKVIEGJEMME
av Inger Jensen | 62 | MUSEETS PUBLIKASJONER
av Inger Jensen |
| 32 | FRILUFTSMUSEET
av Inger Jensen | | |
| 36 | NORSK KIRKEKUNST – Kirkesamlingen
av Inger Jensen | | |
| 38 | COLLETTGÅRDEN – fra Kirkegata til Folkemuseet
av Morten Bing | | |
| 42 | KIRKEGATEN 15 – Collettgården
av Inger Jensen | | |

En kort presentasjon av Norsk Folkemuseum

Norsk Folkemuseum er landets største kulturhistoriske museum med landsdekkende samlinger fra ca 1500 og fram til i dag. Med store samlinger fra by- og bygdemiljø presenterer museet kulturforhold i et historisk perspektiv så vel som i dagens samfunn.

Museet ligger på Bygdøy i Oslo og omfatter både et friluftsmuseum og store innendørs utstillinger. Museet har et rikholdig aktivitetsprogram og skiftende utstillinger. Årlig besøker over 300 000 personer museet.

Museet er etter at det ble etablert blitt konsolidert med andre museer og virksomheter og stiftelsen Norsk Folkemuseum omfatter i dag også:

- Ibsenmuseet i Henrik Ibsens gate 26
- Gårdsdriften på Bygdø Kongsgård
- Eidsvoll 1814 på Eidsvoll
- Norsk Farmasihistorisk Museum på Bygdøy
- Norsk Etnologisk Gransking på Bygdøy
- Bogstad Gård i Sørkedalen
- Norsk Maritimt Museum på Bygdøy

NØKKELDATA

- Museet ble grunnlagt 19. desember 1894 av Hans Aall
- Samlingene består av 270 000 gjenstander og omkring 2 millioner fotografier
- Antall ansatte 220 hvorav 60 i avdeling Folkemuseet
- Friluftsmuseet består av 140 mål
- Bygdø Kongsgård 2 000 mål
- Innendørsarealer 27 000 kvm
- Antall historiske bygninger: 180
- Eldste historiske bygning: Gol stavkirke fra ca. 1200
- Åpent for publikum 360 dager i året
- Årlig omsetning 280 mill kroner
- 461 000 besøkte stiftelsens museer i 2018, av disse besøkte 312 000 avdeling Folkemuseet

Norsk Folkemuseum ble grunnlagt i 1894. Verdens første friluftsmuseum, Kong Oscar IIs Samlinger ble etablert i 1881 og er siden 1907 en del av museet.

VISJON

Stiftelsen Norsk Folkemuseum skal bygge, forvalte og formidle historisk kunnskap og skape opplevelser med relevans for menneskers liv i samtid og framtid.

Friluftsmuseet på Norsk Folkemuseum omfatter 180 bygninger fra by og bygd – fra middelalderen og frem til vår tid.

Kong Oscar IIs Samling med Gol stavkirke fra rundt 1200-tallet, «OBOS-gården – Wessels gate 15» og Finnmarksplassen er blant hovedattraksjonene i Friluftsmuseet. På «Landsbygda» vises gårdsbebyggelse fra store deler av landet og i «Gamlebyen», byhus fra Oslo og noen andre norske byer.

I bygningene rundt Torget vises utstillinger som forteller om dagligliv og livsvilkår i Norge, bl.a. utstillingene Folkedrakt, Norske prester, Reformasjonen, Norsk folkekunst, Norsk kirkekunst, Grunnlovens beskytter, Samisk kultur, Bondens våpen og TIDSROM.

Kjære venner

– hilsen fra venneforeningens leder

25. mars 2021 er det 50 år siden Norsk Folkemuseums Venner formelt ble stiftet. Denne utgaven av Museumsbulletinen er derfor viet venneforeningen og foreningens virke og støtte til Norsk Folkemuseum gjennom alle disse årene. Vårt ønske og mål var å markere jubileet med en feiring på selve stiftelsesdatoen og gjennom en rekke jubileumsarrangementer utover våren. Men av grunner som vi dessverre ikke rår med, må vi utsette jubileumsfeiringen og alle jubileumsarrangementer til høsten. Vi ser frem til å samle vennene når samfunnet åpner opp, og verden ser lysere ut!

Heddy Astrup fikk ideen til å danne en venneforening for Norsk Folkemuseum, og hun ba sin svigerdatter Mariann Astrup finne noen som ville være med i styret. Slik ble det til at Jorunn Daatland, Nunne Hoegh, Jens Gedde-Dahl, og Marianne Andresen stiftet Norsk Folkemuseums Venner i 1971 og ble foreningens første styre. I 1991 ble Norsk Folkemuseums status endret fra å være en offentlig stiftelse, med medlemmer av museet som rådgivende organ, til en privat stiftelse med et styre som rapporterer til Kulturdepartementet. I den forbindelse ble medlemmene av Norsk Folkemuseum og Norsk Folkemuseums Venner slått sammen til en forening. Det innebar at venneforeningens medlemstall ble betydelig utvidet. Foreningens formål forble uforandret, nemlig å støtte virksomheten ved Norsk Folkemuseum, fortrinnsvis ved sikring av større innkjøp og hjelp til å løse oppgaver som ligger utenfor museets vanlige driftsbudsjett. Venneforeningen og dens medlemmer har gjennom alle disse årene gitt museet gjenstander og bidratt med betydelig økonomisk støtte til enkelt-prosjekter, Collett Cappelen gården og utstillingen TIDSROM for å nevne noe. Vi må heller ikke unnlate å nevne den innsatsen som medlemmer av venneforeningen og andre frivillige har bidratt med i Friluftsmuseet, på systua og med registrering og dokumentasjonsarbeid.

Drift av en venneforening gjør seg ikke selv, det er en stor oppgave å holde oversikt over økonomien og medlemsregister, være praktisk støtte til arrangementer og aktiviteter for medlemmene samt være et bindeledd mellom museet og venneforeningen. For Norsk Folkemuseums Venner er det grunn til å takke museets ledelse og ansatte som har bidratt til god støtte til venneforeningen gjennom 50 år. Museets direktør har vært aktiv deltaker i venneforeningens styre, en av museets ansatte har hatt oppgaven å være sekretær for venneforeningen, og mange av museets ansatte har bidratt på mange vis, bla. med spennende og interessante foredrag, omvisninger og andre arrangementer på museet. I den forbindelse er det grunn til å nevne det populære julearrangementet

for barn der mange av museets ansatte er involvert. Medlemmene har også kunnet glede seg over Museumsbulletinen, der museets rikholdige samlinger har blitt presentert gjennom interessante artikler skrevet av museets vitenskapelige ansatte.

Fornyelse, modernisering og krav til effektivisering preger samfunnet, også kultursektoren, og konsolidering og sammenslåing av institusjoner innen museumsverden har skjedd over hele landet, også for Norsk Folkemuseum. Det har vært en periode med store omveltninger, og mange kulturinstitusjoner og frivillige organisasjoner sliter med å tilpasse seg den digitale virkeligheten. I dette landskapet skal også Norsk Folkemuseums Venner tilpasse seg. At verden og museets situasjon ble dramatisk endret etter at pandemien rammet med et hardt slag i mars 2020, er hevet over enhver tvil. Museet ble stengt i en periode, turistene har uteblitt, og den økonomiske situasjonen er betydelig svekket. Det er i slike tider at det er behov for økonomisk støtte til museet, og der bidrag fra venneforeningen blir satt ekstra stor pris på. Sammen med museets ledelse har vi begynt å drøfte hvordan vi også i fremtiden kan være en aktiv og god støttespiller for museet, og en attraktiv forening både for nye og gamle medlemmer. Hvordan vi skal rekruttere flere medlemmer og flere besøkende til museet er viktige temaer i tiden fremover.

En stor takk til alle medlemmer av Norsk Folkemuseums Venner for støtte og bidrag gjennom 50 år. Vi ser frem til en feiring av jubileet og et rikholdig jubileumsprogram høsten 2021, når samfunnet igjen er åpnet.

Med ønske om et godt år og en god fremtid for Norsk Folkemuseums Venner

Benedicte Rustad
Styreleder

Museum treng alltid venner

– hilsen fra museets direktør

Norsk Folkemuseum skulle bli over 75 år før vi fekk vår eiga venneforeining. Det gode forholdet mellom museet og venneforeininga har vore til gjensidig glede, og har utvikla seg gradvis over tid.

For utviklinga av museum og venneforeiningar har ofte gått hand i hand. Mange norske museum sprang direkte ut frå ei gruppering menneske som ønskte å realisere eit museum for å vise fram ei sjølvforståing gjennom kunst og kultur. Slik hadde dei eit sterkt eigarskap til museet, og venneforeiningane vart utvikla med preg av å vere ei kryssing av eigarar og medarbeidarar, der det frivillige arbeidet var berejdet i museet.

Tradisjonelt har venneforeiningane vore særleg viktige gjennom bidrag i form av økonomisk støtte og gaver til samlingane. Gjennom egne arrangement og tiltak har museet knytt til seg viktige ressurspersonar, og slik styrkt relasjonen mellom venner og museum. På same tid har frivillige delteke med meir eller mindre organisert arbeid knytt til dei praktiske oppgåvene til museet, alt frå vedlikehaldsarbeid og sesongpuss ute til digitale registreringar og arbeid med handverk og gjenstandar. Av og til har venneforeiningane og dei frivillige vore overlappende grupper, men ikkje alltid, og sjeldan 100%.

Felles for begge gruppene er at dei gjer det av eiga lyst. Frivilligheit er nettopp det – gjort av fri vilje. Dei som deltek i frivillig arbeid gjer det fordi dei opplever det som meningsfylt. På same vis engasjerer venneforeiningar seg fordi dei bryr seg om museet, og er interessert i det tilbodet som blir gitt tilbake. Om frivillige eller venner ikkje lenger opplever at dei bidreg til noko dei er stolte av, kan dei ha lita eller inga interesse av å halde fram.

I seg sjølv kunne ein kanskje tenke at det ikkje var så farleg, og at museum kunne løyse desse oppgåvene med meir profesjonelle løysingar. Isolert sett kunne vi sikkert funne måtar å organisere både arbeid og akkvisisjonar på. Men samarbeidet og samvirket mellom museet og omverda har eit kanskje enda viktigare aspekt enn berre å gi økonomiske bidrag eller hjelp til å praktiske gjeremål – sjølv om vi set stor pris på det også!

I eit land der vi har gode, men få, kjelder til privat finansiering har det offentlege blitt både finansør og oppdragsgivar for musea i det nasjonale museumsnettverket. Men om det offentlege skal bidra økonomisk til musea, forventar ein også at musea skal angå eit publikum, at nokon skal bli engasjerte i og for museet.

Ser ein på mindre lokalsamfunn, er engasjementet rundt det lokale museet ofte djupt og rotfesta. Lokalbefolkninga bidreg gjennom dugnader, skolane nyttar museet som arena og politikarane er ofte forbausande engasjerte i rammevilkåra til museet. Heile bygda er nærast ei stor venneforeining.

Det kan vere lett å gløyme dette i ein stor institusjon, og tenke at det store publikumsgrunnlaget kan kompensere for desse vennene. Det trur ikkje eg. Om ein ser på mindre museum utanfor dei store byane, ser ein korleis musea er viktige for å skape identitet og sjølvforståing, men også for å skape tilhøyrgheit.

Dette er ikkje mindre viktig for store museum. Dei enkeltstående besøka som kjem og går kan aldri erstatte det langsiktige forholdet mellom dei som stadig vender tilbake, som venneforeiningar og frivillige. Dersom institusjonen – museet – kjem under press, er det nett de som kan vere vår viktigaste forankring og forsvarsverk. Medlemmar og aktive her bryr seg om museet, dei ønskjer at det skal gå det godt og kjenner at dei har ein del i det. Det kan verke utenkeleg i dag, men ein skal ikkje lenger enn til våre gode kollegaer i Den Gamle By i Århus for å sjå kor viktig ei slik mobilisering kan vere i krisetider.

Som sagt, vi er både glade og takknemlege for den støtta og dei bidraga vi har fått og får gjennom Norsk Folkemuseums Venner. I dette må det frå vår side også ligge ei gjensidigheit, og vi skal som museum forvalte den tilliten og kjærleiken som ligg her med klokskap.

Og kanskje skal vi finne nye måtar å arbeide saman på for framtida, for å styrke både foreininga og museet. Samfunnet endrar seg, og vi treng mange typar støtte og samarbeid. Ikkje alle har høve til å vere med å arbeide som frivillig på dagtid. Heller ikkje kan det vere eit krav at ein må kunne donere større summor eller verdigjenstandar for å vere ein venn av museet. Vi vil alltid vere takksam for desse bidraga, men vi treng alle slags venner som er med oss i det langsiktige arbeidet for å skape grunnlag for og forståing for viktigheita av det kulturhistoriske arbeidet, og den møysommelege, men viktige forvaltninga av dei samlingane vi allereie har. Museet ønskjer å vere ein aktiv deltakar i utforminga av nye samarbeid, med gjensidig ønske om å styrke forholdet.

Gratulerer med 50-årsjubileet til Norsk Folkemuseums Venner!

Nina Refseth
Direktør Norsk Folkemuseum

Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

«De gode hjelperne»

Norsk Folkemuseums Venner blir til

av Kjersti S. Sissener

Ved feiringen av Norsk Folkemuseums Venners 50 års jubileum i 2021 står foreningen trygt forankret som støtte for Norsk Folkemuseums arbeid på Bygdøy. Venneforeningen samarbeider tett med museet og er en viktig bidragsyter til ekstraordinære prosjekter og innkjøp av gjenstander, samtidig som medlemmene representerer en kontinuerlig besøksgruppe. Foreningen har en trofast krets av medlemmer, med æresmedlemmer, livsvarige medlemmer, familiemedlemmer og enkeltpersoner som hver og en har sitt personlige forhold til museumsområdet, utstillingene, gjenstandene, arrangementene og de ansatte. Et nært samarbeid mellom museets administrasjon og venneforeningens styre preger forbindelsen. Alt dette var med i visjonen om hva venneforeningen skulle være da foreningen ble formelt stiftet i møte på direktør Kjellbergs kontor 25. mars 1971. Hvordan ble ideen unnfanget og fullbyrdet?

HEDDY ASTRUPS INITIATIV

Den velkjente filantropen Heddy Astrup tok initiativet til Norsk Folkemuseums Venner i 1968. Museet hadde allerede både et valgt råd og en stor medlemsgruppe på flere tusen som inkluderte livsvarige medlemmer, men Norsk Folkemuseums styre ga henne i oppdrag å finne frem til en gruppe som kunne grunnlegge en venneforening. Heddy Astrup hadde vært formelt tilknyttet Norsk Folkemuseum fra hun ble valgt av departementet som Eva Andresens suppleant til Norsk Folkemuseums styre i 1947. Ved Eva Andresens bortgang i 1965 overtok Heddy Astrup styreplassen. Heddy Astrup var en fremtredende og modig personlighet med livsvarig engasjement i humanitært arbeid. Hennes far, den viktige kunstsamleren I. B. Stang

var blant stifterne av Nationalgalleriets Venner i 1917 og dens mangeårige formann. Mens Nasjonalgalleriets Venners styre fikk sitt første kvinnelige medlem etter 48 år, utpekte Heddy Astrup i 1968 en gruppe med tre unge kvinner og en mann til å stifte, grunnlegge og drive Norsk Folkemuseums Venner. Hun fortsatte selv som styremedlem av Norsk Folkemuseum til sin bortgang i 1973 da Nunne Høegh som hadde vært varamedlem siden 1968, ble valgt.

AKSJONSGRUPPEN

Gruppen som i begynnelsen hadde tilnavnet "De gode hjelperne", besto av svigerdatter Mariann Astrup, Jorunn

Tegninger av Marianne Andresen fra Friluftsmuseet prydet invitasjonen til å bli medlem av venneforeningen i 1968.

Daatland, Eva Andresens svigerdatter Marianne Andresen og Jens Gedde-Dahl. I venneforeningens festskrift ved 25 års jubileet i 1996 mintes Gedde-Dahl blant annet at: "jeg (fikk) en telefon fra Heddy Astrup som i en vennlig men bestemt tone sa til meg: "Jens, du skal være med å starte en gruppe av dere unge til støtte for Norsk Folkemuseum." De av dere som var så heldige å kjenne Heddy Astrup vil forstå at dette ikke var et spørsmål om jeg hadde lyst eller ikke, – det var en befaling. Jeg vil alltid være Heddy Astrup takknemlig for denne befalingen".

Aksjonsgruppens medlemmer var i 30 årene, unge, entusiastiske og de syntes museet kunne gjøre mye mer ut av utstillingene, samlingene og bygningene med for eksempel formidling og levendegjøring.

"Undertegnede medlemmer av Norsk Folkemuseum har, med styrets godkjenning, startet en aksjonsgruppe med det mål å finne nye utnyttelsesmuligheter innenfor Folkemuseets rikeholdige område, og å øke interessen for og gleden over et besøk her på Bygdøy. Med dette for øye har vi planer om å aktivisere bruken av de bestående bygninger – og de som er til oppførelse – slik at de kan benyttes til møter, konferanser, konserter, skuespill, kongresser og selskaper. Videre starte aktive og levende studiegrupper om kunst med demonstrasjoner i museets egen samlinger. Få økt innslaget av husdyr og håndverk i det enestående miljø som finnes på Folkemuseet. Starte en løpende informasjonsvirksomhet om antikviteter i et bestående tidsskrift. Dessuten få utvidet restaurant- og kafeteriakapasiteten og bidra til særpreg og kvalitet," skrev medlemmene i et utkast til brosjyre.

Brosjyren var datert oktober 1968 og sendt ut i desember samme år. Brosjyren var illustrert av Marianne Andresen med tegninger forestillende stavkirken, Setesdalstunet samt to bygninger fra Telemark. Teksten i invitasjonen var godkjent av direktøren og meddelt aksjonsgruppen i et brev: "Fru Astrup og jeg har gått gjennom utkastet til invitasjon, og er blitt enige om følgende: Vi foreslår at invitasjonene trykkes på et sammenbrettet ark med 4 sider. – Øverst på første side plasseres tegningen av Setesdalsgården, og under trykkes selve invitasjonen – som er gjort så kort som mulig. Annen og tredje side foreslår vi reservert for kort orientering om museet og plassert tegningen av loft og bur fra Telemark. På fjerde side kunne vi tenke oss å bare trykke tegningen av Gol stavkirke."

FRUSTRASJON

I mars 1969 begynte aksjonsgruppen å bli utålmodig og sendte et brev til museets direktør og styre, der de blant annet refererte til henvendelsen fra Heddy Astrup:

"Ideen grep oss momentant og vi hadde den første tiden flere møter og befaringer med Dem for å kunne sette oss inn i de muligheter som kunne være tilstede innenfor museets område. Vi hadde også flere møter innenfor "gruppen", og de ideer vi der frembragte overbeviste oss om at det på Bygdøy ligger meget store muligheter til kulturell berikelse og positiv adspredelse med derav direkte forbundne økede inntekter for museet. Av våre forslag som ble lagt frem for Dem vil vi få nevne:

Ny restaurant-kafeteria-selskapslokaler
Salgssentrum for gode souvenirer, kopier av gammel brukskunst og nyere gjenstander
Spesielle håndverk i arbeide

Husdyr

Mer informasjon om de forskjellige aktiviteter

Effektivt og godt årsprogram

Bedre dekning i radio og fjernsyn

Egne spalter i bestående tidsskrift

Tegne flere medlemmer

Større kontingent

Høyere inngangspenger

/...Vi vil gjerne presisere at vi har sett det som vår oppgave å finne frem til inntektsbringende ideer, hvorav noen burde vært realisert med en gang og andre så raskt forholdene tillot det.

/.../ Vi mener bl.a. at museet må få en organisasjonssekretær eller P.R.-mann som på en aktiv og tidsmessig måte kan sette ut i livet de nye tiltak som styret etter hvert bestemmer.

Det kan være vi har misforstått vår oppgave, at styret har ment vi skulle sette oss i spissen for en innsamling til spesielle ting eller bygninger. Dette er vel ikke den beste måten å angripe de håpløse økonomiske forhold på Folkemuseet /.../ Vi i aksjonsgruppen har på følelsen at vi nu står og feker litt i luften. Vi har en mengde ideer og mulighetene ligger bare og venter, men vi trenger fastere kontakt og raskere realitetsbehandling av de forskjellige ideer, slik at vi kan se at det nytter å arbeide med denne saken, og slik at museet kan merke at inntektene øker.

Vi tør be om at styret konkretiserer vår oppgave slik at vår interesse og energi kan konsentreres, og slik at museet og vi selv kan se raske resultater av arbeidet."

Museet hadde allerede årskort som ga fri adgang, og direktør Reidar Kjellberg svarte til gruppen i et langt brev i mai 1969 der han blant annet skrev at: "Jeg håper det fremstår av ovenstående at opplegget for museets virksomhet i 1969 gjenspeiler en lang rekke av de ideer som har vært drøftet på våre møter. Det burde kunne vise at våre samtaler ikke har vært forgjeves. /.../ Museet har ikke håpløse forhold, verken i økonomisk eller andre henseender. /.../ "Jeg tror det er viktig å holde fast ved dette – at det ikke er under håpløse tilstander, men tvert imot med begrunnet håp om rask og synlig vekst, at museet nærmer seg de 75 år." I brevet orienterte han blant annet om at Enerhaugen skulle åpne samme måned, sommerens søndagsprogram for barn med dukketeater og muligens ponnier, ukentlige foredrag vår og høst av ham selv og Carsten Hopstock samt demonstrasjoner. Høsten 1969 planla museet blant annet fem torsdagskvelder på rad med foredrag, foredrag hver lørdag kl 13" med tanke på de som kan ta seg fri fra vanlige plikter lørdag formiddag" i tillegg til blant annet demonstrasjoner og omvisninger 6 søndager i oktober og november.

I møtet i museets styre med blant andre Heddy Astrup til stede i mai 1969 ble brevet fra aksjonsgruppen en egen sak og følgende ble vedtatt og gjengitt i referatet:

Sak 7. Brev av 11. april fra 4-mannsutvalget av yngre medlemmer, jfr. Direktørens brev av 2.mai d.å. Styret uttalte sin anerkjennelse av det initiativet gruppen har vist, og sa seg enig i at det ikke er gruppens oppgave å sette seg i spissen for en innsamling til spesielle ting eller bygninger. – Av saker som gruppen bør samle seg om, mener styret at særlig to bør

komme i første rekke: (1) Verving av medlemmer, og annen virksomhet som kan bidra til å øke interessen for museet i større kretser, – (2) ideer til reformer i publikumstjenesten. – Med tanke på å stimulere en nær kontakt mellom gruppen og museet, vil styret etter forslag fra direktøren anbefale at konservator Carsten Hopstock anmodes om å tiltre som medlem. Det var enighet om at gruppen ved leilighet bør inviteres til et styremøte."

NORSK FOLKEMUSEUMS VENNER STIFTES

Nesten et år senere, 25. mars 1971 ble Norsk Folkemuseums Venner formelt stiftet på direktør Reidar Kjellbergs kontor.

I utkastet til referatet står følgende:

"De gode hjelperne"

Torsdag 25. mars 1971.

Ble holdt et møte på direktør Kjellbergs kontor på Norsk Folkemuseum. Tilstede var fru Marianne Andresen, fru Mariann Astrup, fru Jorunn Daatland, arkitekt Jens Gedde-Dahl. Fra Norsk Folkemuseum møtte konservator Carsten Hopstock og museumsdirektør Reidar Kjellberg.

1. Det ble besluttet å stifte foreningen "De gode hjelperne" til støtte for virksomheten ved Norsk Folkemuseum.
2. Forslag til lover ble drøftet og vil bli vedtatt på neste møte.
3. Som medlemmer av foreningens styre ble valgt initiativtagerne: Marianne Andresen, Mariann Astrup, Jorunn Daatland, Jens Gedde-Dahl, og fru Nunne Høegh.
4. Årskontingenten ble fastsatt til kr. 135.- for enkeltmedlem, kr. 200.- for ektepar.
5. Foreningens virksomhet og fremgangsmåten ved verving av medlemmer ble drøftet.

Allerede i april 1971 var navnet endret til Norsk Folkemuseums Venner og en innbydelse til å bli medlem utformet og utsendt.

I tyve år fremover, til 1991, fortsatte det samme styret arbeidet for Norsk Folkemuseums Venner, hele tiden med Jens Gedde-Dahl som formann og Carsten Hopstock som museets representant. Utallige turer, arrangementer, innsamlinger og gaver donert til museet preger disse årene. I det samme 25 års skriftet for venneforeningen mintes Carsten Hopstock, "Norsk Folkemuseums venner hadde en merkelig start. Den ble båret frem med varm begeistring, full av innsatsvilje og arbeidskraft, men møtt med kjølig skepsis hos museets ledelse. Men ideen var for god og for sterk til å la seg slukke. For meg som var så heldig å kunne følge med på ferden så å si fra starten, var det en stor berikelse, og det av to grunner.

Den ene grunnen var mitt møte som fagmann med publikum som virkelig var interessert i å støtte økonomisk, samtidig som de ønsket å komme museet nærmere. Den andre grunnen var å få støtte til å skaffe museet interessante gjenstander, som man ellers ikke ville hatt råd til." Carsten Hopstock berømmet også styret som hadde arbeidet sammen i alle disse viktige årene: "Styret var en godt sammensveiset forsamling, personer med stor interesse for kulturhistorie og med vett på penger. Uten noen som helst godtgjørelse arbeidet styret flittig og gikk ikke av veien for personlige utgifter eller bruk av kostbar arbeidstid eller kveldstimer."

Gulvteppe vevet av Marta Kløvd Juuhl til spisestuen i utstillingen "Ein norsk heim i ei ny tid – 1905" i Wessels gate 15. Gave fra venneforeningen i 2012. Foto: Anne Lise Reinsfelt/Norsk Folkemuseum.

Gaver til museet 1972–2020

- 1972** 12 like rokokkostoler fra Bergen.
- 1973** To portretter, det ene av James Collett fra midten av 1700-årene, det andre av John Collett fra slutten av 1700-årene. Det siste er malt av den svenske maleren Carl Fredrik von Beda.
- 1974** Sammen med Norsk Folkemuseum, Norsk farmasihistorisk forening og Norsk kulturråd ga venneforeningen en byste av Reidar Kjellberg.
- 1975** Ingen gave ble gitt.
- 1976** To mahognispeil, muligens laget i Danmark i begynnelsen av 1800-årene.
- 1977** Nøstetangen lysekroner fra ca 1760.
- 1978** Ingen gave ble gitt.
- 1979** Temaskin i sølv fra slutten av 1700-årene. Temaskinen som er utført av en dansk mester, har vært i familien Collett og deres etterfølgeres eie frem til i dag.
- 1980** Fire figurer skåret i hvalrostann fra slutten av 1700-tallet.
- 1981** To empirekommoder og et maleri av Morten Leuch.
- 1982** Vase fra Porsgrund Porselen fra omkring 1906–1907 med Holmboe-dekorasjoner. Et reiseskrin som har tilhørt statsminister Due.
- 1983** Museet ble forært et barokkskap i polert nøttetre av en av foreningens trofaste støttespillere, fru Annette Platou.
- 1984** En middelalderkiste fra omkring år 1500.
- 1985** Et dragestilsmøblement.
- 1986** En glasskandelaber fra slutten av 1700-årene. Har tidligere tilhørt Sam Eyde.
- 1987** Et skap fra begynnelsen av 1700-årene, utført med rik intarsia av høy kvalitet. Sannsynligvis av hollandsk opprinnelse. Teppe fra Vestfold.
- 1988** Fem bilder som viser folkedrakter fra omkring 1850, malt av Joachim Frich.
- 1989** Et servise for 12 personer fra 1840, Fell & Co, England.
- 1990** Høytaleranlegg til Foredragssalen og et utstoppet reinsdyr til sameutstillingen.
- 1991** Tilskudd til istandsettelse av Collett- og Cappelengården.
- 1992** Ingen gave ble gitt.
- 1993** Det ble gitt midler til ferdigstilling av Collett- og Cappelengården og til istandsettelse av dukkestuen fra Heia med ny utstilling og sikring.
- 1994** Venneforeningen ga en jubileumsgave på kr 400 000. Dette ble gitt i tillegg til midlene som ble gitt til oppussing av Collett- og Cappelengården. Foreningen bidro også til anskaffelse av en frankeringsmaskin.
- 1995** Foreningen bidro til videre oppussing av Collett- og Cappelengården, hovedsakelig til kjøkkenet samt innkjøp av utstyr og inventar.
- 1996** Foreningen bidro til utgivelse av ny veileder, «Norsk Folkemuseum – Friluftsmuseet».
- 1997** Foreningen bidro til videreutvikling og ferdigstilling av museets nye Dokumentasjonssenter.
- 1998** Foreningen ga en gave til antikvarisk vedlikehold. Gaven omfattet også lampetter til Collett- og Cappelengården.
- 1999** Foreningen ga en pengegave øremerket gjenreisning av Wessels gate 15.
- 2000** Foreningen bidro med midler til skilting og til interiør i den nye kaféen som var under oppføring.
- 2001** Foreningen ga midler til kaféinteriør, til fullføring av Folkemuseets skiltprogram, til innkjøp av bunader til Norsk Folkemuseums Dansegruppe, til ferdigstilling av Trønderlåven og til søm av folkedrakt fra Trøndelag.
- 2002** Foreningen ga midler til utarbeidelse av landskapsplan, til restaurering av Setesdalstunet, innkjøp av materiale til utforming og brodering av navneduk for utstilling og salg i museumsbutikken og innkjøp av serveringsboller til kafé Arkadia.
- 2003** Bidrag til reparasjoner i Setesdaltunet, opptrykk av et postkort for å skaffe hjelp til Julemarkedet samt støtte til Norsk Folkemuseums Dansegruppe.
- 2004** Årets gave var bidrag til årboken By og bygd 38 «Museum i friluft» og innkjøp av et relikvieregjemme/brudgomskjede. Til innkjøp av dette mottok venneforeningen bidrag fra Erik Must, Engebret O. Fekene og Bodil og Gjert Wilhelmsen.
- 2005** Venneforeningen bidro med midler til oppgradering av Collett- og Cappelengården, til oppgradering av Kirkesamlingen, til Hovestuen, til dueslag i Den engelske hagen og til oppføring av løe fra Holshagen i Hallingdals-tunet. Foreningen har i tillegg bidratt til at Folkemuseet mottok bidrag fra Anette og Brynjulf Skaugens Gavefond øremerket istandsettelse av Cappelen-stugu. Videre ble det gitt bidrag til By og bygd 39 «Kunnskapssamtaler».
- 2006** Foreningen har gitt bidrag til oppgradering av Kirkesamlingen. I tillegg ble det gitt en testamentarisk gave fra Sissel Kari Kjølse som var øremerket gjenreisningen av det lagrede sauefjøset fra Heimtveiten i Setesdal. Foreningen har gitt tilskudd til By og bygd 40 «Bruk kast og bruk igjen», til et bokprosjekt ved Aagot Noss samt til Norsk Folkemuseums Dansegruppes bokutgivelse i forbindelse med deres 50-årsjubileum. Kari og Harald Tybring-Gjedde ga betydelig støtte til utstillingene Norsk kirkekunst og Norske prester.
- 2007** Et bidrag ble gitt til gallerigangen i Kirkesamlingen med utstillingen «Norske prester».
- 2008** Det ble gitt en gave til oppgradering av gravkjelleren. Det ble gitt tilskudd til By og bygd 41 «Tradisjon og fornyelse» og til Aagot Noss sin bok «Stakkekledet i Setesdal».

Portrettet av Morten Leuch, trolig malt av Eggert Munch ca 1760. Portrettet var venneforeningens gave til museet i 1981 og vises i utstillingen TIDSROM. Foto: Stian Nybru/Norsk Folkemuseum.

- 2009** Foreningen ga bidrag til restaurering av Trøndelagstunet samt tilskudd til årboken By og bygd 42 «Forstenet tid. OBOS-gården Wesselsgate 15».
- 2010** Bidrag ble gitt til restaurering av Trøndelagstunet. I tillegg ble det gitt midler til følgende prosjekter: utstillingen «Grunnlovens beskytter» i tilknytning til stortingssalen, istandsettelse av kjøkkenet i Ibsens leilighet og innkjøp av et golvteppe til 1905-leiligheten i Wessels gate 15.
- 2011** Venneforeningen har gitt bidrag til utstillingen «Finstemte kvinnfolk» i anledning stemmerettsjubileet, granittsokkel til busten av Hans Aall, til boken «1814–2014 Norske portretter» av Janike Sverdrup Ugelstad, årboken By og bygd 43 «Friluftsmuseet» og Aagot Noss sin bok. Videre fikk venneforeningen produsert en DVD med Carsten Hopstock.
- 2012** Venneforeningen ga bidrag til utstillingen «Norge og et nytt Europa», boken «Gjennom fotografens linse», årboken By og bygd 44 «Gamle samlinger i nytt lys» og Aagot Noss sin bok.
- 2013** Foreningen ga støtte til museets innsiktprosjekt ved Kitchen, til Norsk etnologisk gransking, kopiering av en kjole etter Magdalena Elselena fra 1782, bøker ved Inger

- Lise Christie og Ann Helene Skjelbred og til Meyer-Gjone samlingen.
- 2014** Foreningen ga støtte til årboken By og bygd 45 «Forskning og fornyelse» og til samarbeidsprosjekt mellom museet og venneforeningen for videreutvikling av museets web-plattform.
- 2015** Foreningens bidrag gikk til Myntmestertaket og Arendalsrommet i utstillingen TIDSROM og til årboken By og bygd 46 «Kultur-gjenstander og gjenstandskultur».
- 2016** Venneforeningen ga støtte til årboken By og bygd 47 «Immateriell kulturarv» og til TIDSROM.
- 2017** Venneforeningen ga bidrag til TIDSROM og til videreutvikling av webplattformen.
- 2018** Venneforeningen ga bidrag til draktkopier, utstillingsdokker, parykker og gardiner til de antikvariske interiørene og til omtrekking av et møblement til Vogt-rommet, alt til utstillingen TIDSROM.
- 2019/** Foreningen ga bidrag til årboken By og bygd 48 som **2020** kommer i 2021, og til TIDSROM.

I tillegg har flere gode venner gitt personlige bidrag i form av gjenstander eller pengegaver øremerket spesielle prosjekter ved museet.

Hvordan gaver ble valgt

av Inger Jensen

Gavene museet har mottatt fra venneforeningen gjennom 50 år, er blitt valgt ut gjennom et nært samarbeid, oftest etter forslag til konkrete gaver fra museet. Samtidig har venneforeningen lagt mye arbeid i å motivere vennene til selv å bidra med gaver, det være seg økonomisk eller med gjenstander til samlingen. Dette har bidratt til å styrke museets samling gjennom 50 års samarbeid, og ikke minst har venneforeningens innsats gjort museet i stand til å få gjenstander som museets eget beskjedne innkjøpsbudsjett ikke ga rom for.

Dypdykk i venneforeningens og museets arkiver forteller litt om hvordan valgene ble foretatt. Initiativet har som regel kommet fra museets egne konservatorer slik styrereferatet fra 11. september 1986 forteller, «Carsten Hopstock foreslo at Vennene kunne gi et praktfullt skap (Kåre Berntzen) til en pris av kr 50.000,-. Et par av styrets medlemmer vil gå ned å se på skapet før beslutning taes. Videre orienterte Carsten Hopstock om at formannen og han har besluttet å kjøpe inn et praktfullt Vestfoldteppe (Anne Kjellberg) og prisen for dette er kr 18.000,-. Gavene vil bli overlevert ved årsmøtet 1987.

Til møtet 7. desember 1988 hadde konservator Carsten Hopstock foreslått «et service for 12 personer fra 1840 (Fell & Co, England). Prisen er kr 15 000,- og styret var enig i dette. Carsten Hopstock vil kontakte selgerne.»

Et eksempel fra senere år kan vi lese i styrereferat fra januar 2013. På grunnlag av planer og venneforeningens regnskap i 2012 ba museet om støtte til følgende prosjekter:

NORGE OG ET NYTT EUROPA

Norsk Folkemuseum og Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot i Danmark samarbeider om museets hovedutstilling i 2014. Utstillingen Norge og et nytt Europa åpner på 200 års dagen for Kjølefreden den 14. januar 2014 og blir vist på Norsk Folkemuseum fram til medio august. Fra september vil utstillingen bli vist på Frederiksborg Slot. Utstillingen vil løfte fram begivenhetene som førte til "mirakelåret 1814", ut fra et nordisk og europeisk perspektiv. For å presentere bakgrunnen for begivenhetene i 1814 og konsekvensene for Norden ønsker vi å vise gjenstander fra egne samlinger og låne gjenstander fra danske og svenske museer. Utstillingen er budsjettet til kr 4,2 mill.

GJENNOM FOTOGRAFENS LINSE

Museets fotograf gjennom 32 år Anne-Lise Reinsfelt, går av med pensjon til sommeren. Dette ønsker vi å markere gjennom en utstilling som setter søkelyset på museumsfotografens allsidige virksomhet. Fra gjenstandsfotografering, til utstillingsproduksjon, til illustrasjoner av ulike publikasjoner, dokumentasjon av arrangementer og ulike museumsaktiviteter og ikke minst dokumentasjon og feltarbeid. Utstillingen vil presentere museumsfotografene ved Norsk Folkemuseum, men hovedfokus vil selvsagt være å presentere Anne-Lises arbeid.

BY OG BYGD

I 2013 er By og Bygd 70 år, og dette vil vi markere med et nummer av By og Bygd der vi har invitert så vel noen av museets egne konservatorer som eksterne forskere til å skrive om forskning ved museet og forholdet mellom museer og universitet. Blant forfatterne er Ingar Kaldal, Ragnar Pedersen, Ann Helene Skjelbred, Sølvi Sogner, Hans Jacob Ågotnes og fra museet blant andre Morten Bing, Birte Sandvik, Audun Kjøs, Leif Pareli og Thomas Walle. Årets redaksjon av By og Bygd består av Morten Bing, Inger Jensen, Kari Telste og Jon Birger Østby.

AAGOT NOSS BOK – SLUTTFINANSIERING

Norsk Folkemuseums Venner bevilget i fjor kr 25 000 til Aagot Noss Kvinneklede i Sogn. Aagot Noss og forlaget klarte ikke å fullfinansiere utgivelsen og det søkes derfor om kr 5000 for å bidra til fullfinansiering.

Museets ønsker beløp seg til kr 550 000. Venneforeningen besluttet raust å støtte alle disse prosjektene med en ramme på kr 300 000.

Gaven fra venneforeningen i 1979 var en sølv temaskin i ny klassisisme utført av Sivert Thorsteinsson i København i 1788. Temaskinen har vært i familien Colletts eie. Den vises nå utstillingen TIDSRØM. Foto: Stian Nybru/Norsk Folkemuseum.

I 1989 var gaven til museet et middagsservise i 166 deler fra Thomas Fell & Co i Newcastle 1840-50.
Alle foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Tolv til bords

av Inger Jensen

DEN FØRSTE GAVEN

Venneforeningens første gave til museet var 12 stoler i rokokkostil, tilvirket i Bergen. Museet hadde allerede en anseelig samling stoler, men til da hadde museet først og fremst samlet ulike stoler for å vise variasjon og bredde i utformingen av stolene, over tid og geografisk. Det som var særlig viktig med gaven fra venneforeningen, var muligheten til å få tolv like stoler. Dette forteller om et skifte i museets innsamlingsstrategi. Museet ønsket i tillegg til å utvikle sin systematiske samling å vise helheter slik at stolene kunne settes inn i en større sammenheng for å vise en fullt innredet spisestue, og gjerne med bordoppdekking.

Stolene som museet fikk i gave, er fra 1700-tallet i såkalt bergensstil. De er laget av bjørk og furu som er beiset for å likne mahogni og forgylt. Stolsetene er trukket med rød plysj. Konstruksjonsdetaljer og slitasjespor viser at stolene har vært demontert for reparasjoner og restaureringer. Grundige undersøkelser av møbelkonservator vil trolig fortelle mer om stolenes historie før de ble gitt til museet.

Norsk Folkemuseum har ytterligere noen stoler av bergensstypen. Den første ble tatt inn i samlingen allerede i 1906 (NF.1906-2198) og er avbildet i Harry Fetts bok «Bænk og stol i Norge» fra 1907. I 1966 tok museet inn ytterligere to liknende stoler, NF.1966-0326 og 0327. Også stolene som venneforeningen har forært museet, er omtalt, men ikke avbildet i Harry Fetts bok. De var da i overrettsakfører Halfdan Nicolaysens eie. Stolene skal ha vært i familien Nicolaysens eie i flere generasjoner etter at de kjøpte stolene på auksjon. Inntaket av de tolv stolene viser både hvordan en stolmaker med små detaljer kunne variere stolene han laget og et komplett stolemøblement.

Harry Fett skriver at fra «Bergen kjendes en række stole af mere borgerligt præg. De har trods rococo og trods det lette, som er over disse stole, noget fast og solid, og synes at være en Bergenstype fra rococoen. Naturligvis kan de her i landet også være arbeidet udenfor Bergen, men de synes særlig at være yndet i denne by.» (Harry Fett 1907:62-63)

MIDDAGSSERVISE TIL TOLV

I 1989 forærte venneforeningen et middagsservise med kineserier i 166 deler laget av Fell & Co. i England. Serviset til tolv personer besto av blant annet 44 middagstallerkener, 19 desserttallerkener og 23 dype tallerkener. Det var 16 flate fat i ulike størrelser, 9 fat med ører i tillegg til sause- og suppeterriner samt flere fiskerister, for ikke å snakke om et stort stekefat. Serviset ble kjøpt inn av handelsmann Johan Fredrik Paasche og hans kone Gurine Fredrikke i Hamburg

i 1840-årene, trolig i forbindelse med bryllupet deres i 1844. Paasche var jekteskipper i Bjørnør på Fosen. I 1854 flyttet han til Trondheim der han ble en av byens driftigste handelsmenn med blant annet to brygger på Bakklandet og tre jekter som seilte på nordlandshandel.

1800-tallet var de store bordoppdekkingers tid, og med dette servise kunne museet vise hvordan et middagsbord kunne bli dekket opp. Museet hadde fra tidligere en stor samling tallerkener og annet dekketøy, men ikke noe komplett middagsservise.

Firmaet Thomas Fell & Co i Newcastle-upon-Tyne ble grunnlagt i 1817 og produserte for det meste stentøy til hverdagsbruk. De brukte, i likhet med mange andre slike håndverksbedrifter i distriktet, et anker i kombinasjon med initialer som sitt kjennemerke.

Deler av servise stilles ut i TIDSRUM - Ting i tiden, sone 6.

Lysekrone fra Nøstetangen glassverk

av Marit Berg

Lysekronen var mest sannsynlig et bestillingsverk fra en lokal kunde i Buskerud til glassverket på Nøstetangen (1747-1777). Om den ble bestilt som en hel lysekrone eller om den ble kjøpt som deler og satt sammen til en krone slik mange gjorde, er uvisst. Lysekronen er laget rundt 1760 av den kjente glasskunstneren H. G. Köhler. Lysekronen har karakteristiske dekorelementer som de 12 lysarmene med de snodde rillene. Vi ser små og store kuler og dråper med snodde riller. De støpte glassdelene er formet og dekorert som liljer og små rosetter. Glasset er klart og manganfarget, etter Nøstetangens egen oppskrift av typen «engelsk krystall».

Det var Det norske Kompani i København som åpnet for etablering av glassverk i Norge. I 1741 begynte den første, spede produksjonen av bruksglass ved Nøstetangen glassverk. I den første perioden var driften ustabil, produksjonen forholdsvis liten, og inntektene forsvarte ikke driften. Glassvarene fra Nøstetangen var hverken bedre eller billigere enn varene fra glassverk i Tyskland og England og solgte dårlig. I glassverkets magasiner i København og Christiania hopet glasset seg opp, og kjøpmenn og agenter opplevde tregt salg.

Da eneveldet i 1760 innførte importforbud for glassvarer i begge riker, og Det norske Kompani fikk monopol på salget av glass i Danmark og Norge, borget det for store bestillinger til Nøstetangen. Hoffet med sin utstrakte selskapelighet og ditto behov for store mengder glass og krystall var viktigste kunde. I takt med tidens mote og med en voksende økonomisk elite økte også bruken og glassbestanden i danske og norske borgerhjem. Glassverket produserte alt fra de enkleste drikkeglass til utsøkte luksugjenstander, herunder lysekroner i den såkalte Nøstetangestil.

I en tiårsperiode mellom 1756 og 1766 fikk Nøstetangen flere store bestillinger på lysekroner fra kunder i både Danmark og Norge, fra hoffet, adelen og velstående bønder. Det skulle virkelig lyse, funkle og skinne når samtidens elite inviterte til ball, middagsselskaper og sosiale adspredelser. I offisielle sammenhenger kunne tente lys symbolisere høytid, verdighet og alvor. I mer privat sammenheng kastet lyset glans over begivenheten, og ga selskapet et skinn og en aura som skulle legges merke til av de som var tilstede. Lys og belysning var i sin samtid sosiale markører, som tydelig viste distinksjonene i eneveldets samfunnsstruktur. Lyset symboliserte de kondisjonertes velstand.

Lysekronen fra Nøstetangen som venneforeningen forærte museet i 1977, var en kjærkommen gave. Den kom fra Bredo Berntsens store glassamling som ble solgt på auksjon i 1938.

Lysekronen fra Nøstetangen glassverk fra slutten av 1700-tallet ble gitt i gave i 1977. Lysekronen vises i utstillingen TIDSRØM. Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Den ble da kjøpt av skipsreder Ragnar Moltzau og kom senere i skipsreder Sven Meyers samling. Gudrun Meyer solgte lysekronen til venneforeningen i 1977.

LITTERATUR

- A. Berntsen: En samling norsk glass: Bredo H. Berntsens samlervirksomhet. 1962
A. Bjerke: Lysekroner fra Nøstetangen glassverk. Dokumentasjon, sikring og konservering. 2006
Jan Garnert: Tidernas ljus. En hisotria om ljus och mörker. 1995
Ada Buch Polak: Gammelt norsk glass. 1953

Marit Berg er konservator NMF og etnolog. Berg er leder for formidlingsseksjonen.

Statsminister Dues reiseskrin

av Geir Thomas Risåsen og Monica Mørch

Statsminister Dues innholdsrike reiseskrin fra ca 1840 ble gitt i gave til museet i 1982. Skrinet inneholdt nær sagt alt en mann trengte på sine reiser. Det vises i utstillingen TIDSRØM. Foto: Stian Nybru/Norsk Folkemuseum.

Venneforeningen bidro i 1982 med økonomisk støtte til kjøp av et innholdsrikt reiseskrin, som hadde tilhørt statsminister Frederik Due. Skrinets innhold og sinnrike mekanismer fasinerte et moderne menneske. Samtidig gir det et innblikk i en dannet manns behov og interesser på Dues tid. Skrinet skal stilles ut i den store utstillingen TIDSRØM, som løfter frem borgerskap og embetsmenn i perioden 1600-1914.

«SKRINET MED DET RARE I»

Reiseskrinet i mahogni har beslag av messing. Det er en kompleks gjenstand, med skjulte rom og sinnrike låsmekanismer. Et reiseskrin som dette var i praksis et mobilt kontor foruten at det dekket en rekke andre behov. Statsminister Frederik Dues reiseskrin inneholder mer enn 220 bruksgjenstander, som kontorutstyr, utstyr til personlig pleie, ulike instrumenter, fiskeutstyr, spill, suvenirer og duellpistoler. Her er personlige suvenirer som små hårlokker fra nær familie, kong Carl Johan og andre medlemmer av det norsk-svenske kongehus. Blant de kongelige minnene er en fløyelsbit fra kroningskåpen Carl Johan bar under sin kroning som norsk konge i Nidarosdomen i 1818, samt forgylte små kroner som prydet kroningskåpen. Minnene vitner om Dues raske karriere under Carl Johan, der hans gode franskkunnskaper ga ham et fortrinn ved kongens råd i Stockholm.

Flere av gjenstandene ligger i spesialinnrettede, fløyelstrukne skuffer og esker. Foruten nødvendig skriveutstyr følger det med to små sølvlysestaker som enten kan skrues i overkant av skrinets skriveklaff eller på tilhørende sølvfot. Små vokslys følger med, men også en lysskjerm for å konsentrere lyset. Ettersom dette er et reiseskrin følger det også med et eget reisebestikk i sølv, der både dette og lysestakene er utført av en Stockholmsgullsmed i 1830-årene. Antageligvis er skrinet med det meste av innhold laget på denne tiden og da antageligvis i Stockholm.

HVEM VAR DUE?

Frederik Gottschalck Haxthausen Due (1796-1873) var norsk statsminister i Stockholm fra 1841 til 1858. Han kom fra en handelsfamilie i Trondheim med røtter i Sverige. Due fikk militærutdannelse i København fra 1809, hvor han ble kadett ved Artilleriinstituttet i København bare 13 år gammel. Mens han var kadett, ble han i 1811 stykkjunker (tidligere den høyeste underoffisersgrad i artilleriet, tilsvarende fanejunker i andre av Forsvarets våpenarter) og han gikk ut fra instituttet som sekondløytnant 1813. Due deltok i krigen mot Sverige i 1814.

Etter inngåelsen av unionen med Sverige ble Due adjutant hos prins Oscar fra 1815. Med sine gode franskkunnskaper fikk Due

Selv om det var forbudt å duellere, inneholdt Dues skrin et sett duellpistoler, noe som forteller at duell en gang var ansett som en akseptabel måte å løse konflikter på.

et stort fortrinn i kontakten med den fransktalende nye svenske tronfølgeren og hans familie. Forbindelsen med kongehuset ble starten på en rask karriere. Due ble premierløytnant i 1818, kaptein i 1819 og major i 1822. Dues flotte utseende, gode franskkunnskaper og milde vesen tiltrakk kong Carl Johan, som i 1823 utnevnte Due til norsk statssekretær i Stockholm, det vil si sjef for den norske statsrådsavdelingens sekretariat. Bare 27 år gammel satt han nå i et embete der han også var den fransktalende kong Carl Johans tolk i statsrådsmøtene. I tillegg fremla han for kongen alle norske saker på fransk før møtene. Due ble aldri kritisert for å ha utnyttet sin posisjon og tette forhold til kongen. Den diplomatiske Due hadde en beroligende virkning på den temperamentsfulle Carl Johan, slik at han kunne unngå kriser som ellers kunne ha oppstått mellom kongen og hans norske regjering.

Den gode kontakten med monarken førte Due videre i embetskarrieren. Etter at han hadde vært statssekretær siden 1823, utnevnte kongen Due til norske statsminister i 1841. Etter Carl Johans død i 1844 fortsatte Due som norsk statsminister under kong Oscar I. Det gode vennskapet som hadde oppstått da Due var kronprinsens adjutant, ble nok fornyet. Den nye kongen og statsministeren hadde også felles interesser siden begge var interessert i kunst. Due drev selv med miniatyr- og porselensmaling.

Etter kong Oscar I sykdom og død, overtok Carl XV, og ved tronskiftet i 1858 søkte Due avskjed som statsminister. Dette ble starten på en diplomatisk karriere. Kongen utnevnte ham til sin «envoyé extraordinaire och ministre plénipotentiaire» ved det østerrikske og bayerske hoffet, med adresse i Wien. Due gikk av med pensjon i 1871 og flyttet i 1873 til Christiania hvor han døde samme år.

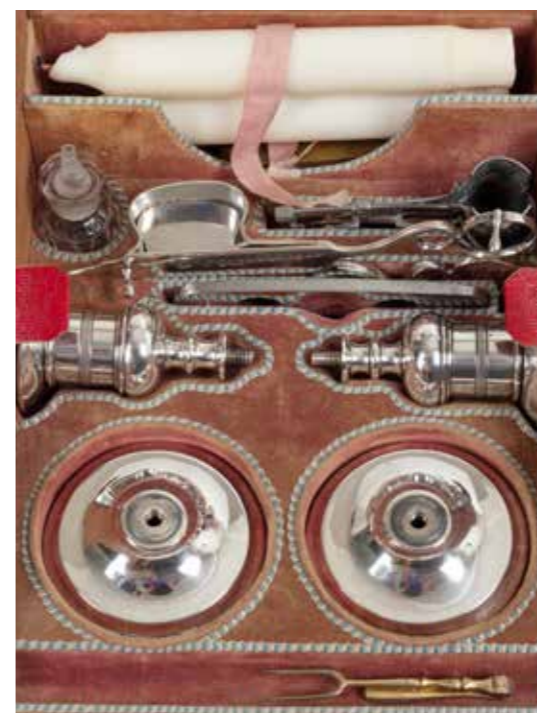
FRU ALETHE DUE

Frederik Due giftet seg i 1828 med den 16 år gamle Alethe Wilhelmine Georgine Sibbern (1812–1887), datter av Valentin Christian Wilhelm Sibbern og Anne Cathrine de Stockfleth. Hennes far var offiser, eidsvollsmann, stortingsrepresentant og senere statsråd. Broren George Christian Sibbern, jurist og embetsmann overtok som norsk statsminister i Stockholm etter hennes mann. Det var dermed en familie med sterk embetsmannsidentitet som Due kom i svogerskap med. Frederik og Alethe Due fikk fem barn som vokste opp. Den vakre Alethe var musikalsk med god sangstemme, og tonesatte flere sanger. Den berømte svenske sangerinnen Jenny Lind var venninne av Alethe. Ekteparet Due førte et musikalsk og selskabelig hus i Statsministerboligen i Stockholm, som også de kongelige besøkte. Hennes tilknytning til hoffet ble styrket da hun i 1841 ble utnevnt til statsfrue, det vil si hoffdame med rang mellom overhoffmesterinne og hoff-frøken. Det var samme år som Due ble statsminister. Alethe var overhoffmesterinne fra 1871. Etter Frederik Dues bortgang i 1873 ble hun i Christiania, og bodde som enke i Paleet og på slottet til sin død i 1887.

FAMILIEN

De fem barna Due var alle født i Stockholm.
 Carl Wilhelm Carsten Due (1829–1918)
 Pauline Cathinca Due (1831–1909)
 Frederik Georg Knut Due (1833–1906)
 Carl Johan Due (1836–1862)
 Cathinca Karen Alethe Due (1839–1892)

Eldstemann er tradisjonelt oppkalt etter Dues far Carsten og Alethes far Wilhelm, men Carl har han kanskje fått etter arveprins Carl, født 1826. Datteren får navn etter sine bestemødre, Pauline Due og Anne Cathrine Sibbern. Neste sønn får sin fars navn Frederik og Alethes bror Georg. Da tredje sønn blir født i

Lys og lysestaker var like nødvendige som skrivesaker og toalettsaker når man var på reisefot.

1836 står paret Due mer fritt i navnevalg. Hvilket navn er mer nærliggende enn Carl Johan, så nær Due stod kongehuset.

Oppvokst i øverste krets i svensk offentlighet ved ministerhotellet i Stockholm ble barna Due sosialisert inn i byens overklasse. Tre av barna ble gift inn i svensk adel, til og med i samme familie:

Wilhelm Due gift med Amélie Peyron

Baron Gustav Peyron gift med Pauline Due

Baron Knut Peyron gift med Cathinka

Et «tredobbelt Svogerskab forener disse 2 Familier» skrev Morgenbladet i forbindelse med Wilhelm Dues bryllup med Amélie Peyron i 1867.

Sønnen Frederik gjorde også et godt parti. Han ble gift med Olga Julie Tengoborski i St.Petersburg, av polsk adelig slekt.

Det var eldste sønn Wilhelm som arvet reiseskrinet etter statsminister Due. Da Wilhelm døde i 1918 var det søsterens datter, grevinne Hamilton (Anna Sofia Kathinka Peyron) som arvet reiseskrinet fra sin onkel. Hun ga det videre allerede i 1920 til sin sønn Edward Hamilton.

Statsministerens datter Kathinka Karen Alethe fikk i overnevnte ekteskap med Knut Peyron datteren Anna Sofia Kathinka. Hun giftet seg med grev Ludvig Percival Hamilton. Deres sønn Edward Hamilton (1895–1977), fikk reiseskrinet i 1920 og ble interessert i sin mors morfars skrin. Han skrev i 1958 en artikkel sammen med Jan Brunius i Nordiska museets og Skansens årbok om «Statsminister Dues resechatull». Han fikk også restaurert flere av gjenstandene i skrinet.

Edward Hamilton hadde en datter, Gunvor Margaretha Hamilton født 1921. Det er nok hun som skjuler seg bak oppføringen Marta Hamilton, i museets database Primus som selger av reiseskrinet til Norsk Folkemuseum i 1982.

LITTERATUR OG KILDER

Hamilton, Edward og Jan Brunius 1958. «Statsminister Dues resechatull» i Fataburen: Nordiska museets och Skansens årbok, Stockholm:

Nordiska museets förlag, s. 109–135.

Morgenbladet 14. januar 1867, nr. 14.

NF-arkiv, opplysningsarkiv NF.1982-0575.

Norsk biografisk leksikon.

Norsk slektskalender 1951, Cammermeyers Boghandel, Oslo.

Romsaas, Jan og Morgan Denlert 2009. Dues reiseskrin. Museumsbulletinen nr. 3 2009.

Skjævesland, Odd Inge 2005. Ministerhotellet unionens glemte makt arena. Arnberg forlag.

Geir Thomas Risåsen er konservator NMF og kunsthistoriker
 Monica Mørch er konservator NMF og historiker.

Fiskeutstyr kunne komme godt med, fritidsfiske var for mange en kjærkommen hobby.

Alle foto: Stian Nybru/Norsk Folkemuseum.

Åpningen av Bybygg den 25. juni 1914 trakk mange besøkende til museet. Foto: Norsk Folkemuseum.

Et stort løft

av Inger Jensen

Etter at museets eldste utstillings- og magasinbygning, Bybygg ble stengt i 1993, har det tatt tid å få gehør for å rehabilitere denne sentrale bygningen og på nytt fylle den med museets rikholdige samlinger. Ekstra gledelig er det at bygningen nå framstår ferdig rehabilitert og utstyrt som en moderne og fremtidsrettet museumsbygning til venneforeningens 50 års jubileum. Takket være Vennenes oppmuntring og mange bidrag i de årene arbeidet har pågått, gjenåpner nå Bybygg med utstillingen TIDSROM. Samtidig er forholdene lagt til rette for at arbeidet med å få museets store ovnsamling tilbake på plass kan begynne, og studiemagasinet kan åpne i 3. etasje.

Bysamlingen åpnet i juni 1914, og utstillingen har både blitt utvidet og bygget om flere ganger siden åpningen. Etter hvert ble både utstillingen slitt, og bygningen trengte en omfattende oppgradering, ikke minst av sikkerhetsgrunner. Da museet bygget nytt besøkscenter til 100 årsjubileet i 1994 og flyttet katedralskolens gamle auditorium, landets første stortingshall, ble det gjort et stort inngrep i bygningen. Dette ble ytterligere forsterket ved at Ibsens arbeidsværelse på samme tid ble flyttet til det nyetablerte Ibsenmuseet i Arbins gate.

For å sikre samlingen og begynne en nødvendig konservering av de mange flotte gjenstandene som hadde vært utstilt, ble mange av gjenstandene flyttet til nye, klimatiserte magasiner. Samtidig ble opplysningene om dem revidert og digitalisert. Slik ble samlingen etter hvert tilgjengelig for et langt større publikum.

Arbeidet med å planlegge rehabiliteringen av bygningen begynte noen få år senere, men det drøydde innen museet vant gehør hos myndighetene for tiltaket. Først i 2015 kom den første bevilgningen, og prosjekteringsarbeidet kunne starte. Museet hadde gjennom en fire års periode gjennomført en forsvarlig tømning av bygningen og begynt planlegging av utstillingene. I 2016 ble omfattende innvendige rivearbeider gjennomført, og i 2017 kunne omsider gjenoppbyggingen begynne. Staten ved kulturdepartementet har bidratt med 100 millioner kroner. Bidrag fra ulike fond og stiftelser, og ikke minst fra venneforeningen og ved direkte bidrag fra vennene er det reist 20 millioner kroner. Endelig har museet lagt ned et betydelig arbeid gjennom forskning, konservering og annet arbeid som beløper seg til ca 50 millioner kroner.

Dette har sikret at Bybygg nå er blitt en moderne, miljøvennlig og bærekraftig utstillings- og magasinbygning. Energiforsyningen skjer ved hjelp av jordvarme. Gjenstandene er plassert i klimatiserte montre som tilfredsstillende de strengeste inter-

nasjonale kravene til utstillingslokaler. Bygningen har fått sprinkelanlegg og gasslukningsanlegg, og den har fått heis og er universelt utformet. I utstillingen TIDSROM stilles omkring 1500 gjenstander fra Bysamlingen ut.

Venneforeningens innsats har siden 2015 i hovedsak gått til arbeidet med utstillingen TIDSROM. Foruten store, årlige bidrag fra venneforeningen, har enkeltpersoner bidratt med gavebeløp. Familien Andresen har gitt midler til restaurering av havestuen fra Smedbråten. Havestuen ble en del av Bysamlingen da sommervillaen på Smedbråten ble revet på 1930-tallet. I 1973 ervervet museet spisestuemøblet som var laget til rommet. Havestuen fremstår nå som et helhetlig, nygotisk interiør slik stadskonduktør Georg Bull tegnet det. Industrialiseringen og urbaniseringen av Kristiania og Norge belyses gjennom et nærbilde av historien til Tidemanns Tobakfabrik og gjenstander knyttet til bedriftens historie.

Fra utstillingen TIDSROM – Ting i tiden. Foto: Inger Jensen.

TIDSROM 1600–1914

En stor takk til venneforeningen

av Erika Ravne Scott

I perioden 2014 til 2019 har venneforeningen bevilget 2,5 millioner kroner til TIDSROM. Det har vært generøse og særdeles viktige bidrag for utstillingens gjennomføring. I tillegg har donasjonene utløst gaveforsterkning fra Kulturdepartementet på til sammen 625 000 kroner. Det vil si et beløp på over 3 millioner som ble stilt til vår disposisjon.

Bevilgningen som kom fra kulturdepartementet til utstillingsbygget var primært til rehabiliteringen av Bybygg. Det var derfor vanskelig å sette i gang prosjekter for selve utstillingen uten en økonomisk plattform. Arbeidet med konservering og restaurering er ofte tidkrevende, og gavene fra venneforeningen ga oss derfor en åpning for å påbegynne viktige arbeider i tide. Den første gaven på 200 000 kroner i 2014 var øremerket rekonstruksjonen av Magdalena Elselenas kjole. Dette spennende og ambisiøse prosjektet omtales i en egen artikkel.

De øvrige donasjonene har dannet grunnlag for arbeidet med de seks originale interiørene i utstillingen samt den dekorerte himlingen fra Myntmester Meyers gård på Kongsberg. Interiø-

rene og himlingen har krevet omfattende konservering og restaurering. Det var en sann glede for meg å kunne si ja på henvendelser fra Konserveringsavdelingen om å gjøre nødvendige innkjøp, engasjere assistenter og eksterne spesialister på blant annet forgylling og dekorativ maling. Interiørene skulle også møbleres og utstyres med gardiner før representanter for de ulike familiene kunne ta rommene i besittelse.

Dukker ble bestilt fra England, parykker har blitt til i samarbeid med en svensk kunsthåndverker og fottøyet kommer fra Tyskland. Det viste seg å være vanskelig å finne drakter til de ulike personene i museets samlinger. Bare fire av tolv drakter kunne hentes derfra. Det betydde at vi måtte lage syv draktkopier, mens en empirekjole ble innkjøpt fra England. Mønstre fra gamle drakter ble utarbeidet, ulike stoffer ble innkjøpt fra utlandet og sømme, ble utført av spesialister.

Alt dette og mere til takket være venneforeningen!

Erika Ravne Scott er førstekonservator NMF og etnolog.

Salsværelset til sogneprest Wolff (1700-1770) på gården Nedre Lie fikk et påkostet interiør med malte lerretstapeter. Innredningen i salsværelset ble innkjøpt av Fortidsminneforeningen for kr 1000 i 1897 og utstilt på Kunstindustrimuseet i Oslo. I 1938 ble det overført til Norsk Folkemuseum hvor det var stilt ut fram til 1949. Værelset vises nå i TIDSROM. Foto: Stephanie Westermann/Norsk Folkemuseum.

Interiøret i Vogt-rommet er fra statsråd Jørgen Herman Vogts (1784-1862) bolig i Prinsens gate 8 i Christiania. I 1859 bor den aldrende statsmannen her sammen med sin ugifte 47 år gamle datter Abigael som styrte husholdningen.

Foto: Stephanie Westermann/Norsk Folkemuseum.

Fra Salsværelset til sogneprest Wolff.

Foto: Stephanie Westermann/Norsk Folkemuseum.

Mathia og Morten Leuchs byhus i Rådhusgaten 13 var overdådig innredet og ble regnet som Christianias flotteste og mest luksuriøse hjem i 1760-årene. Foto: Stephanie Westermann/Norsk Folkemuseum.

Utstillingsprodusent Mette Opsal og malerikonservator Niels Gerhard Johansen besker det nyrestaurerte taket fra myntmester Henrik Meyers (1689-1729) sovegemakk på Kongsberg. Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Malerikonservator Niels Gerhard Johansen med Mathias Blumenthals «Prospect af Tiestedahlen fra den Nordre side» Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Mangfoldige årsverk er lagt ned for å konservere de mange gjenstandene og interiørelementene som vises til utstillingen. Foto tv: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum. Foto th: Niels Gerhard Johansen/Norsk Folkemuseum.

Solrun Fanakrå-Staurnes skaper en av Mathia Leuchs selskapskjoler på grunnlag av hennes portrett. På midten av 1700-tallet var Mathia og Morten Leuch i sentrum av Christianias selskapsliv. Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Magdalena Elselenas kjole og portrett

av Kari-Anne Pedersen og Marie Fongaard Seim

15. mars 1786 døde tre år gamle Magdalena Elsena Wensell fra Trondheim etter 17 dager med sykdom. Hun delte skjebne med mange barn på denne tiden. På slutten av 1700-tallet var barnedødeligheten svært høy, og den rammet også velstående familier slik som den Magdalena Elsena tilhørte.

Foreldrene fikk malt et portrett av datteren. Bak på maleriet står det en liten tekst til minne om den lille piken: Magdalena Elsena Wensels Portret født d. 16 Oct. 1782 død d. 15 Marsty 1786, Hendes Alder 3 Aar og 22 Uger. Hendes Foreldre vare Carsten Tosterop Wensell og Gotta Bergitte Wulf Wensell.

I portrettet er Magdalena Elsena kledd som en liten voksen i rosa rokokkokjole av silkeatask med mønster i svart og hvitt med burgunderfargede pyntebånd. Det usignerte portrettet ble innlemmet i Norsk Folkemuseums samling i 1910. I museets årsmelding kan vi lese at portrettet hadde særlig interesse for «dragtens skyld». Det var et argument man også ser var gjeldende ved inntaket av enkelte andre portretter til museets samling samme år. Det helt spesielle med dette bildet, er at kjolen hun bærer i portrettet faktisk er bevart og ble kjøpt inn til museet samtidig med maleriet.

Det unike gjenstandsparet var i mange år utstilt i den gamle «Bysamlingen». Et fotografi fra 1952 viser portrettet og den lille barnedrakten blant store, voksne rokokkodrakter i monter. Gjenstandene ble også utstilt i den temporære utstillingen «Den store barnedåpen. Norske dåpsdrakter gjennom tidene» i 1990-91 og deretter i den faste leketøyutstillingen. Etter en årrekke på utstilling måtte kjolen legges på magasin i svært skjør og falmet tilstand. Kunnskap om slitasje på utstilte tekstiler har endret seg i løpet av de siste tiårene, og i dag er utstillingspraksisen en annen.

Magdalena Elselenas portrett og kjole belyser temaer som barndom, barnedødelighet, kunst- og motehistorie. Dette gjør gjenstandene viktige for den nye utstillingen TIDSRUM 1600-1914 i Bybygg. I arbeidet med gjenstandsutvalget til utstillingen, har vi også kommet over andre gjenstander etter familien Wensell i samlingen. Dette vil utvide fortellingen om Magdalena Elsena ytterligere og løfte fram den «store historien» gjennom de små fortellingene.

Ettersom kjolen ikke lenger kan stilles ut, var det viktig å få laget en kopi. Det er et kostbart prosjekt, men takket være god støtte fra venneforeningen fikk museet muligheten til å sette i gang med kopiering av Magdalena Elselenas silkekjole. Tekstilene måtte først gjenskapes. Deretter kunne man sette i gang med søm av selve kjolen.

Portrett av 3 år gamle Magdalena Elsena Wensell (1782-1786)
Foto: Stian Nybru/Norsk Folkemuseum.

REKONSTRUKSJON AV STOFFET

Å rekonstruere tekstiler er en komplisert og arbeidskrevende oppgave. Alle ledd i prosessen må være så nært opp til originalen som mulig, fra råmaterialet, til spinning og farging av tråd, og til slutt veving av stoffet. Stoffet i kjolen til Magdalena Elsena har to forskjellige mønstervevinger. Ett i selve bunnstoffet og i tillegg sorte lanserte prikker som gir en ekstra effekt. Ekspertene vi innledningsvis konsulterte, mente at stoffet måtte veves for hånd. Dagens moderne maskinelle vevstoler er konstruert for å veve raskt og mye, vi fikk opplyst at det måtte brukes eldre vevemåter for å få til det riktige resultatet. Det var først da vi fikk kontakt med Julie Holyoke i Firenze at vi fikk vite at det var mulig å maskinveve kjolestoffet. Holyoke spesialiserer seg på mønsterveving av silkestoffer og ligger i forkant av utviklingen og forskningen på dette feltet. Hun besøkte museet i mai 2016 for å undersøke kjolen og fikk god hjelp av museets fotograf Haakon Harriss til å ta svært detaljerte nærbilder av stoffet på fibernivå. Disse bildene var avgjørende for hennes videre arbeid tilbake i Firenze.

Siden fikk vi tilsendt to prøvevever med litt forskjellig tetthet og valgte det som skulle veves. En stor utfordring var å få bestemt den riktige rosafargen, som er en varm rosa med mye aprikos i seg. Det var en populær motefarge på slutten av 1700-tallet, noe vi ser i utallige portretter fra perioden. Holyoke understreket at Magdalena Elselenas portrett i seg selv var en viktig kilde for å finne tilbake til den riktige fargen. Det er interessant at fargene i oljemaleri holder på fargene mye bedre enn silke.

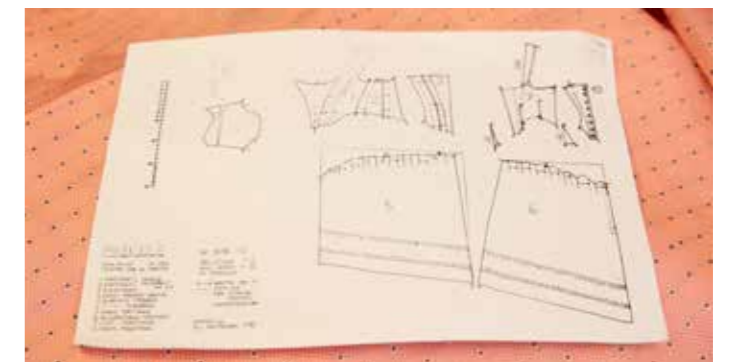
Skredder Tommy Olsson og tekstilkonservator Anna-Maria Østlund undersøker den originale kjolen.
Foto: Stian Nybru/Norsk Folkemuseum.

Fargene i kjolen undersøkes og sammenlignes med fargekoder før kopien av stoffet veves opp.
Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Silkevevingseksperter Julie Holyoke fra Firenze kom for å analysere kjolen for å se om det var mulig å gjenskape stoffet i dag.
Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Stoffet er ferdigvevd. Mønsteret bearbejdes og forstørres for å få klippet til kjolen. Foto: Stian Nybru/Norsk Folkemuseum.

Julie kunne fortelle at når det var snakk om hvilket silkeveveri i Italia som tok oppdraget, sa det aller beste veveriet som vever beltene til kardinalene nei. Det var da det «nest beste» veveriet som var villig til å ta denne «lille» bestillingen på bare 60 meter for vårt museum. Det ble og skaffet en burgunderfarget taft til kanten. Egentlig med innslag i brunt og renning i sort - det som kalles changeante - det vil si et stoff som skifter farge etter hvilken retning man ser det fra.

KJOLEN SYS

I tillegg til å fremskaffe de rette stoffene, er det viktig å sy plagget med riktige sømteknikker og etter et mønster som er laget etter originalen. I dette tilfellet har vi vært heldige. Dette er en av kjolene som Eli Holtsmark dokumenterte og tegnet av mønster i 1970 på Norsk Folkemuseum, noe som er verdifullt for oss i dag.

Skredderen Tommy Olsson ble engasjert til å sy selve kjolen. Han har bistått oss i mange år blant annet på Ibsenmuseet og Eidsvoll 1814. Tommy begynte med å ta ut mønsterdelene i et bomullsstoff, det som på fagspråket kalles en toile. Så var han på museet for å sammenlikne de utklippede delene med originalkjolen. Det er nesten umulig å ta nøyaktig mønster av et gammelt plagg for å sy et nytt, uten å kontrollere det utførlig. I dette tilfellet var det mye som passet, men skulderpartiet måtte justeres en god del. Det var viktig å ta mange detaljbilder av den gamle kjolen, når det ikke er mulig å ha den med seg i hele sømprosessen på annet vis. Hvordan kjolen sitter på kroppen, kan ikke leses ut av plagget alene. Det å sammenligne passformen med kjolen i maleriet var derfor også til stor hjelp i prosessen.

I rekonstruksjonsprosessen har det vært et ønske om at resultatet kommer så nær originalplagget som overhodet mulig. Dette har vært fokus hele tiden, men det er vanskelig å komme helt opptil den utsøkte sømteknikken som originalen har. Magdalena Elselenas kjole er utført av samtidens håndverkere som hadde livslang erfaring med å produsere klesplagg for hånd. I dag gjøres håndsøm på et slikt nivå så sjelden at det er vanskelig å komme helt opp til den håndverksmessige kvaliteten. En annen utfordring er å finne forstoffer med tetthet og etterbehandling som svarer til de materialene som var brukt i originalkjolen. Mange materialer fins ikke lenger, og kan heller ikke skaffes. Ikke minst er det en utfordring å finne kniplinger som kan måle seg med de fantastiske håndlagde kniplingene i silke som Magdalena Elselenas kjole har både rundt ermer og i halsringningen.

Kjolen er ferdig - og ja - den er bitteliten sammenliknet med skredderens skikkelse. Foto: Roland Wiberg-Bugge.

Nå er kjolen på plass i utstillingsmonteren sammen med portrettet og andre gjenstander som har tilhørt Magdalena Elselenas foreldre. Alle meterne med kjolestoff fra Firenze ble ikke brukt, og museet ønsker å ha mulighet til å lage flere kjoler senere. Museets kostymeverksted har også fått noen meter av stoffet, slik at det vil være mulig å få laget en kjole i voksenstørrelse.

Prosjektet med å kopiere Magdalena Elselenas kjole har vekket interesse utenfor museet. Anine Flaaten som var studentpraktikant i Kulturhistorisk seksjon i 2018, skrev sin masteroppgave i museologi om kjolens livsløp og analyserte de ulike praksisene den har vært del av. Nå blir det spennende å se hvordan kjolen blir mottatt av publikum i utstillingen når den åpner!

Museet har utviklet kompetanse på rekonstruksjon av tekstiler gjennom de siste tyve årene, men dette er desidert det mest kompliserte prosjektet vi har satt i gang. Tusen takk til venneforeningen for ressurser som har gjort dette mulig. Uten slik støtte ville det ikke latt seg realisere.

Kari-Anne Pedersen er konservator NMF og drakt- og tekstilansvarlig kulturhistoriker.
Marie Fongaard Seim er konservator NMF og kunsthistoriker.

Brudgoms kors med relikvieregjemme

av Inger Jensen

I 2004 kunne venneforeningen overrekke et brudgomskjede i gull og sølv fra 1400-tallet. Museets mangeårige førstekonservator Aagot Noss hadde forsket på brudgoms kors og relikvieregjemmer, og hun var den som gjorde museet og venneforeningen oppmerksomme på dette spesielle kjedet. Bruken av brudgoms kors og relikviekorser var en tradisjon med lange historiske linjer fra 1000-tallet og ble brukt i bryllup fram til 1923, men er sjeldne i dag. Kjedet er etter det vi vet, et av bare sju bevarte brudgomskjeder i Norge.

Brudgoms korset kommer fra Telemark og er av sølv og delvis forgyllt. Midtpartiet har et firkantet, forgyllt skrin der det har vært gjemt en relikvie. Det kan ha vært en bit av et helgenbein, hår eller noe fra et hellig sted. Det lille skrinet som er 4,2 x 4,2 cm er påloddet fire korsarmer formet som blader. På forsiden av relikvieregjemmet er det påloddet tre støpte figurer; Den korsfestede Kristus, Maria og evangelisten Johannes. På baksiden er det påloddet to støpte figurer, Jomfru Maria med barnet og en helgen.

Relikvieskrinet med korsarmene er festet til en lenke bestående av firkantede ledd som er heftet i hverandre og festet til to dragehoder som er heftet til korset med en hektekrok. Aagot Noss daterer relikvieregjemmet til 1400-tallet mens dragehodet viser tilbake til 1100-1200-tallet.

Brudgoms korset ble brukt som vern mot det vonde. Brudgoms kors, brudgomsdalere og brudedalere, agnus dei, ble tidligere trolig brukt mer allment kirkelig enn bare seremonielt for brud og brudgom under bryllupet.

I Museumsbulletinen nr 3/2004 skriver Aagot Noss utførlig om brudgoms korsene.

Med hjelp av venneforeningen ble brudgoms korset innkjøpt til museet i 2004. Øverst brudgoms korset med lenke, nederst det åpne relikvieregjemmet. Foto: Anne-Lise Reinsfelt/Norsk Folkemuseum.

Friluftsmuseet

av Inger Jensen

For mange besøkende er Friluftsmuseet museets hjerte og det de forbinder Folkemuseet med. Over tid har derfor venneforeningen vært engasjert i å støtte ulike prosjekter i Friluftsmuseet som består av nærmere 180 større og mindre hus beliggende i Byen og Bygda både med pengestøtte og som ambassadører.

CAPPELENSTUGU – stue fra Akkerhaugen i Sauherad

I Telemarkstunet ligger en liten stue som med sin rødmalte bordkledning og hjørnebord malt med svarte og hvite kvadrater, skiller seg ut fra de omkringliggende tømmerhusene. Stuens eksteriør er inspirert av byhus i Skien og Porsgrunn, der byhus ble malt etter forbilder fra murhus i utenlandske byer. Det lille huset har ett rom med et lukket bislag foran. Sengene og skapene er opprinnelige. Framskapet har initialene HOS LID, initialene til Halvor Akkerhaugen og kona hans. Ikke bare er møblene dekorert, hele rommet med tak og vegger er dekorert. Arbeidet er utført av den kjente rosemaleren Olav Hansson fra Hovin. Hver vegg har sitt motiv omrammet av roser som brer seg ut over hele veggene, de fleste motivene er hentet fra bibelen, men her finner vi også en hverdagsscene med bonden og tømmermåleren.

Halvor Akkerhaugen var kammerherre Cappelens tillitsmann for tømmerhandel og tømmerdrift, og Halvor reiste stuen for å gi Cappelen standsmessig husrom når han gjestet gården. Lenge var stuen lukket for publikum, men takket være støtte fra mangeårig medlem av venneforeningen, Annette Skaugen, født Cappelen, kunne museet foreta en omfattende konservering av interiøret. I løpet av et par år ble tak og vegger rensert og retusjert. Bygningen er klimatisert og lyssatt, og det er bygget et glassbur ved døra slik at besøkende nå kan tre inn i rommet for å beskue det dekorerte interiøret.

SETESDALSTUNET

Over et par tiår har museet gjennomført en omfattende restaurering og fornyelse av Setesdalstunet, et arbeid som venneforeningen har støttet. Setesdalstunet består av ti bygninger. Takene er tekket med never og torv. Flere hus er refundamentert, råteskadde taktroer og syllstokker er skiftet. Tunet er komplettert med stallbygningen fra Heimtveiten som har vært lagret siden 1960-tallet. Arv ømerket stallen muliggjorde dette arbeidet. Arbeidene i tunet har pågått over flere år slik at publikum har kunnet følge arbeidet museets dyktige håndverkere har stått for, arbeid som de har demonstrert og forklart for de besøkende mens det pågikk.

På samme tid har museets konservatorer og formidlere hentet fram ny kunnskap om 1700-tallets levekår og boskikk i Setesdal. Bolighusene er innredet for å vise livet i denne tradisjons-

Tømmermåleren og bonden i heftig strid, detalj fra interiøret av Cappelenstugu. Foto: Anne-Lise Reinsfelt/Norsk Folkemuseum.

Cappelenstugu. Foto: Anne-Lise Reinsfelt/Norsk Folkemuseum.

Hovdestua med gråtassen, Trøndelagstunet. Foto: Anne-Lise Reinsfelt/Norsk Folkemuseum.

Setesdalstunet. Foto: Anne-Lise Reinsfelt/Norsk Folkemuseum.

rike bygda i 1739. Rekonstruksjonen bygger på opplysninger i samtidige skifter, og draktene som tunvertene bærer er rekonstruert ut fra grundige kildestudier.

I fjøset er det kommet husdyr i tidsriktig størrelse noe som viser oss hvordan de, sett med dagens øyne, små fjøsene kunne huse gårdens besetning.

TRØNDELAGSTUNET – 1950-tallet

Trøndelagstunet har vokst fra to enkeltstående våningshus, Stiklestadlana og Hovdestua til et komplett trøndertun. Takket være bidrag fra venneforeningen og Kirsten Heibergs engasjerte fremsnakk av museets arbeid med å utvikle tunet, har Trøndelagstunet ikke bare vokst. Det må sies å ha blitt forvandlet. Mens Stiklestadstua har fått stå i ro, er Hovdestua blitt flyttet for å gi plass til den store driftsbygningen fra Elnan og stabburet fra Koa. Ved turentret står gråtassen parkert. Fjøset gir rom for høns, kaniner, gris og storfe. Her er så vel trønderkaniner som «sia trønder og nordlandsfe».

Med bygningene som ramme viser nå Trøndelagstunet hvordan landbruket og dagliglivet artet seg på en gård midt på 1950-tallet, et tiår som førte til store endringer på mange områder. Traktoren erstattet hesten, og melkemas- kin og kjøleskap er bare noen eksempler på nye hjelpemidler som endret arbeidet og daglivet på gårdene i Norge.

DUESLAGET FRA ST. HANSHAUGEN

I 1960 mottok Norsk Folkemuseum et dueslag fra en privatbo- lig på St. Hanshaugen i Oslo. Dueslaget som er fra siste halvdel av 1800-tallet, var spesielt, men i dårlig forfatning og ble lig- gende lenge på magasin. Med tilskudd fra venneforeningen ble arbeidet gjenopptatt i 2006, og året etter sto dueslaget ferdig. Restaureringsarbeidet var omfattende, for dueslaget var i sin tid snekret av dårlige materialer. Det ble laget nytt gulv, ytter- kledningen komplett, og nye lister rundt gluggene ble laget der disse manglet. Taket ble demontert og sperrene skiftet. Den gamle taktroa var borte, og en ny ble laget i staffpanel. Fargeundersøkelsene viste at dueslaget hadde vært malt fem ganger, og dueslaget er nå malt i lys oker slik det eldste fargelaget viste.

Dueslaget består av en åttekantet bygningskropp, med to innflyvningsglugger på motstående sider og blindglugger på de øvrige, og en dør, antakelig til renhold. Dueslaget er mon- tert på en to meter høy stolpe. Dueslag var vanlig på en del embetsgårder fra midten av 1800-tallet.

I forbindelse med rehabiliteringen av Den engelske hagen ble dueslaget tatt ned og lagret mens arbeidet pågikk. Sommeren 2020 ble dueslaget på nytt malt og satt tilbake i Friluftsmu- seet, nå ovenfor Den engelske hagen i flukt med Leikanger prestegård.

DOKKESTUE FRA «HEIA»

Dokkestua hørte opprinnelig til eiendommen Heia, Drammens- veien 107 i Oslo der Thorvald Meyer fikk den bygget for sine døtre Ingeborg og Thea.

Dokkestua er bygget i sveitserstil med spesiell interiør. Den har stue, kjøkken og en overbygget veranda. Dokkestua ble restaurert, og det ble laget en utstilling i huset, bekostet av venneforeningen i 1993. Etter at Den engelske hagen ble nyanlagt, er dokkestua igjen kommet til syne, og i løpet av 2020 er huset refundamentert, taket reparert og huset er malt. Nå gjenstår arbeidet med på nytt å konservere det rikholdige inventaret før huset kan gjeninnredes.

Dokkestue fra Heia, Oslo.
Foto: Anne-Lise Reinsfelt/Norsk Folkemuseum.

Dueslag fra St. Haugen, Oslo.
Foto: Anne-Lise Reinsfelt/Norsk Folkemuseum.

Søstrene Ingeborg og Thea Meyer, foran dokkestua. Maleri av Adolf Tidemand 1855.

Norsk kirkekunst

- Kirkesamlingen

av Inger Jensen

Museets rikholdige samling av norsk kirkekunst fra reformasjon og opp mot vår egen tid, er en av landets mest omfattende samlinger av kirkekunst. Utstillingen sto ferdig i 1935. Selv om Kirkesamlingen kan sies å være den eldste utstillingen som fortsatt står på museet, har den gjennomgått en omfattende forvandling. Lokalene er pusset opp, ny belysning er montert, de unike gjenstandene konserverert og alle utstilte gjenstander har fått tekster. I det tidligere forrommet til hovedutstillingen er det kommet en ny utstilling om reformasjonen i Norge der museet viser nyskapt kirkekunst fra 1500-tallet sammen med gjenstander som mistet sin funksjon ettersom den katolske kirkens liturgi ble endret med reformasjonen.

En annen viktig tilvekst er gallerigangen med utstillingen Norske prester som fokuserer på prestens rolle i samfunnet. Her vises presteportretter, kirkelige tekstiler fra reformasjonen og fram til 1950-tallets prestekjole, representert ved Ingrid Bjerkås, landets første kvinnelige prest, sin prestekjole.

Mye av dette arbeidet er blitt mulig gjort takket være en generøs gave fra museumsvennene Kari og Harald Tybring-Gjedde.

Døpefonthimling fra Risør kirke.

Basunengel fra Ås kirke, datert 1751.

Fra utstillingen Norsk kirkekunst.

Fra utstillingen reformasjonen med portretter av Martin Luther (1483-1546) og kong Christian III (1503-1559). Christian III innførte reformasjonen i Danmark og Norge i 1536.

I Gallerigangen vises utstillingen Norske prester. Alle foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Collettgården

– fra Kirkegata til Folkemuseet

av Morten Bing

Portretter av James Collett (1655-1727) og hustru Karen Leuch (1666-1745).

Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

«I nesten 300 år stod den midt i Christiania, en stasgård som fortalte om rikdom og sans for linjers spill, et sentrum i en bitteliten hovedstads selskapelige liv, på mange måter også et midtpunkt for åndelig liv»

– Aftenposten 6. oktober 1965.

Collettgården har en viktig plass i Norsk Folkemuseums historie. Bygningen ble overført til museet i 1938, mens Hans Aall fortsatt var direktør. Gjenoppføringen på museet kom først i gang i 1964 under Reidar Kjellbergs ledelse og gården kom under tak i 1971, mens Kjellberg fortsatt var direktør. Deler av gården ble åpnet for publikum i årene 1979 til 1986, mens Halvard Bjørkvik ledet museet, og innen de siste rommene i 2. etasje sto mer eller mindre ferdig i 1992, var Erik Rudeng blitt museets direktør. Det var da gått mer enn 50 år siden bygningen ble revet og overført til museet.

Men la oss begynne med begynnelsen ...

I 1683 innvandret den 28 år gamle James Collett fra London. Tre år senere giftet han seg med den 11 år yngre Karen, datter av Peder Nielsen Leuch på Bogstad. I 1703, samme år som han ble kommerseråd, kjøpte han gården på hjørnet av Kirkegata og Tollbugata (dagens gatenavn). Den eldste delen av gården – mot Tollbugata var bygd på 1600-tallet, mens hovedfløyen mot Kirkegata ble oppført i flere etapper utover på 1700-tallet.

Gården ble sterkt skadet under svenske kongen Karl XIIIs beleiring av Akershus i 1712, og annen etasje og taket måtte delvis fornyes. Omkring 1760 fikk gården sin nåværende form, med symmetrisk fasade slik det skulle være etter barokkens krav.

Gården tilhørte familien Collett fram til 1828 da den ble solgt til kjøpmann Ziiølner for 8000 spesidaler. I 1843 kjøpte bokhandler Jørgen Wright Cappelen, på det tidspunkt 48 år, gården hvor han allerede hadde leid lokaler i tre år. Fram til slutten av 1800-tallet bodde familien Cappelen i Collettgården (som den fortsatt ble kalt). I 1891 bodde neste generasjon fortsatt i gården: den 34 år gamle Jørgen W. Cappelen og kona Christine, som bare var 22 år, med sine to tjenestepiker. Etter at familien Cappelen i 1896 flyttet til Eckersbergs gate på Frogner, ble gården en ren forretningsgård. Da var det bare portner Otto Olsen og familien hans som bodde i gården.

I 1918 hadde Andresens bank kjøpt Collettgården med hensikt å rive den og gi plass til nybygg. Dette førte til en heftig diskusjon om bygningen. Skulle den, som Hans Aall selv sagt ønsket, flyttes til Folkemuseet? Eller skulle den til Frogner slik konservator Finne-Grønn på Bymuseet gikk inn for? Eller kanskje til Christiania Torv, en plan byens borgermester Sofus Arctander stilte seg i spissen for? Men innen noen av disse planene ble realisert, forandret situasjonen seg. Banken strevde økonomisk og solgte

Collettgården på hjørnet av Kirkegata og Tollbugata i 1896. Foto: Gustav Jensen/Oslo Museum.

gården tilbake til Cappelen, og i 1925 ble gården fredet. Drøyt 10 år senere ble fredningen opphevet, og gården ble revet. På tomte oppførte J. W. Cappelens forlag en åtte etasjers funksisbygning.

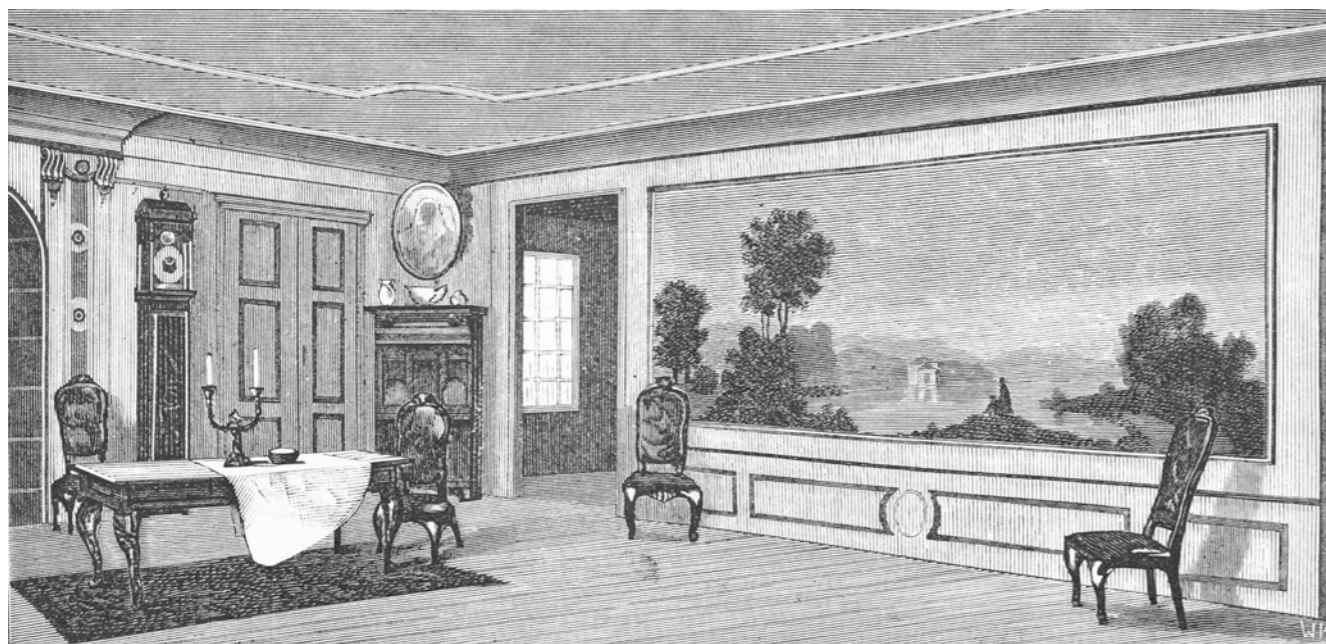
Nå begynner gårdens museumshistorie. Collettgården blir overført til Norsk Folkemuseum, men i de neste 25 årene blir den riktignok lagret på museet uten at det var ressurser til å få gjenoppført den. Først i 1964 kom oppbygging i gang. Kjelleren var utgravd, og våren 1965 begynte muringen av vegger.

I intervju med Aftenposten 6. oktober 1965 forteller direktør Kjellberg om planene for gården. Første etasje skulle bli musikkmuseum med konsertsal, mens 2. etasje skulle innredes slik den hadde vært på John Colletts tid omkring 1800. Folketellingen fra 1801 viser at beboerne den gang var 42 år gamle John Collett – den første James' oldebarn, hans hustru Marthina, som var 34 år og deres 11 år gamle niese som også het Marthina og var datter av Johns bror og Marthinas søster. De hadde også en husgjest, den 28 år gamle engelske frøken Euphrosine Talma, som de hadde blitt kjent med i London, og om hvem Conradine Dunker skriver at «Hun var en af de Personer, som man aldrig glemmer, naar man har seet dem om end kun een Gang». Collettenes hushold omfattet også to fullmektiger, en kusk, en gårdskarl og en håndfull tjenere.

Det var i spisesalen, hjørnesalen og kabinettene i østfløyen Marthina og John Colletts hjem skulle gjenskapes. – Men slik skulle det ikke bli ...

Arbeidet med gården fortsatte utover på 1960- og 1970-tallet, og i 1979 ble det første rommet i 1. etasje åpnet for publikum. Her ble det vist en utstilling av Ludvig Ravensbergs malerier, som Oslo kommune hadde arvet i 1972. I 1981 var den veggfaste innredningen gjennomført i salene og kabinettene i 2. etasje, men en helhetlig møblering gjensto. I 1983 åpnet så noen av rommene i sørflyøyen i 2. etasje med malerier av Amaldus Nielsen – også disse maleriene tilhørte Oslo kommune, som hadde fått dem av Nielsens familie i 1933.

I 1983 ble også de bakerste rommene i nordfløyen tatt i bruk til magasin for Musikkhøgskolens Gurvinsamling av instrumenter – planen om musikkmuseum i gården var fortsatt aktuell. I 1986 ble museets klaverinstrumenter flyttet inn i magasiner i første etasje i vestfløyen, og det ble innredet magasiner for mindre instrumenter i 2. etasje i sørflyøyen. Salen i 1. etasje ble nå tatt i bruk til konserter, og her ble det også satt opp en liten monterutstilling av utvalgte musikkinstrumenter, som riktignok blir demontert i 1989.

Rekonstruksjon av salen i annen etasje i Collettgården, slik den kunne ha sett ut ca. 1740. Illustrasjon fra Ludvig Daae: Det gamle Christiania, 1891.

Når vi kommer fram på 1990-tallet synes planene om musikk-museum i 1. etasje og perioderom i 2. etasje å være oppgitt. Rommene hvor Amaldus Nielsens malerier hadde vært utstilt, ble i 1992 omgjort til anretningskjøkken, og kabinettene og salen i 2. etasje ble tatt i bruk som representasjonslokaler. Konsertsalen omtales nå som foredragssal, selv om det i 1992 på nytt blir satt opp en musikkutstilling der: «Fra Langeleik til sveivegrammofon».

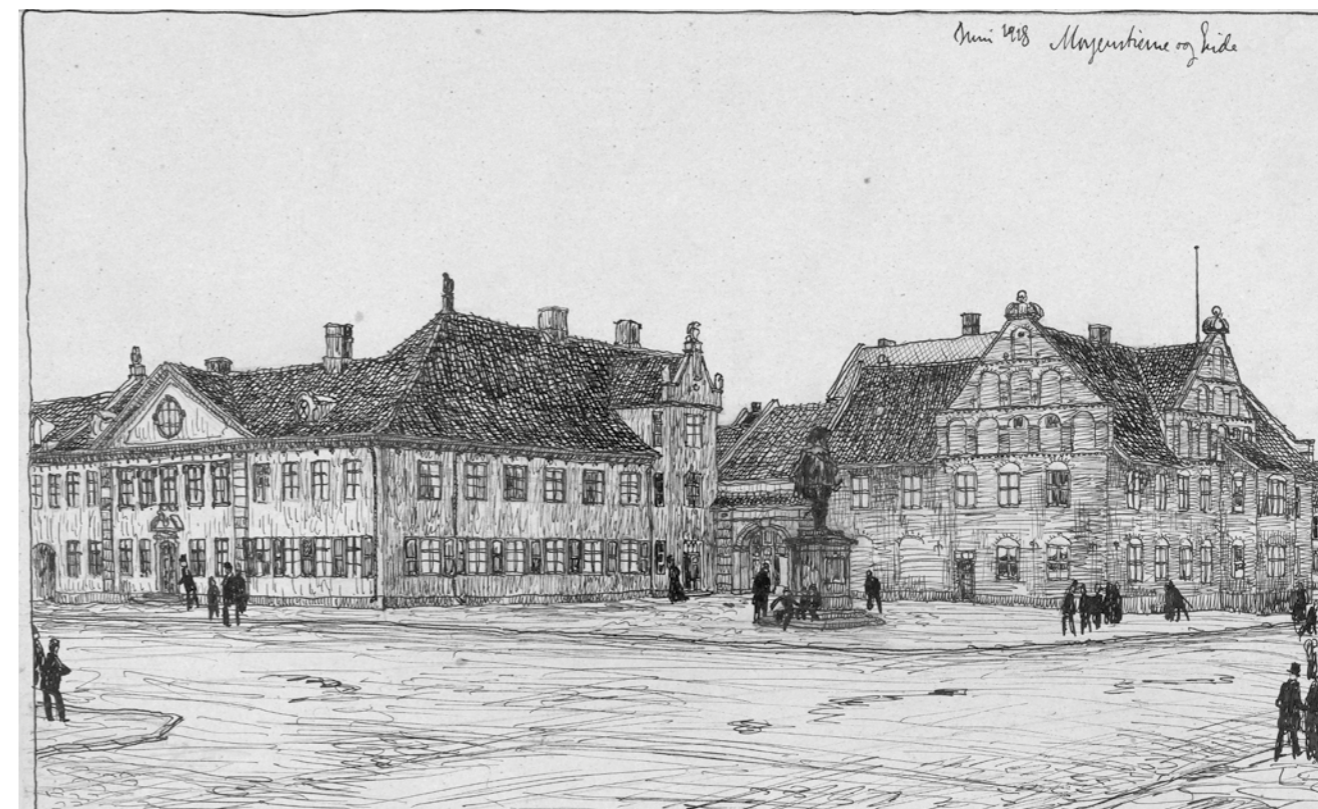
De siste utstillingene som ble åpnet i gården var først «Slekten, gården og byen. Familien Collett i Christiania 1683–1821», som åpnet i oktober 2003 og fortalte historien om de fire første generasjonene av Collettfamilien i Norge, og deretter «Bøker, bolig og butikk. J. W. Cappelens Forlag og Collettgården 1829–2004», som åpnet i juni 2004 og tok for seg forlagets historie og de nesten 100 årene J. W. Cappelens forlag holdt til i gården. Etter at disse to utstillingene ble stengt i 2016, er foredragssalen den eneste del av gården som ikke bare brukes til møter og interne arrangementer.

Collettgården var en av Christianias mest fornemme hjem på 1700- og 1800-tallet, og det var en seier for direktør Aall å få bygningen til museet. Litt sørgelig er det jo da at gårdens indre ikke brukes til museumsformål, selvom eksteriøret selvsagt er en staselig del av Gamlebyen.

KILDER OG LITTERATUR

- Diverse aviser
- Folketellinger 1801, 1891, 1900.
- Norsk Folkemuseums årsmeldinger
- Bing, Morten 2020: «Kampen om Collettgården». Den digitale Museums Bulletin 2020. Norsk Folkemuseum.
- Collett, Alf 1915 [1893]: Gamle Christiania-billeder. J. W. Cappelens forlag. Christiania.
- Dunker, Conradine 1909 [1872]: Gamle Dage. Erindringer og Tidsbilleder. Gyldendalske boghandel. Kristiania/København.
- Mork, Paal (red.) 2011: Friluftsmuseet. By og bygd 43. Norsk Folkemuseum
- Tveterås, Harald L. 1979: I pakt med tiden. Cappelen gjennom 150 år. J. W. Cappelens forlag. Oslo.

Morten Bing er førstekonservator emeritus og tidligere leder av Kulturhistorisk seksjon ved Norsk Folkemuseum.

Forslag til plassering av Collettgården på Christiania Torv, tegnet av Morgenstjerne & Eide. Foto: Fredrik Birkelund/Oslo Museum.

John og Tina Collett i hjørnesalen i Collettgården, ca. 1800. A. Bloch illustrasjon fra Alf Collett: Gamle Christiania Billeder. 1893.

Kirkegaten 15 – Collettgården

av Inger Jensen

I 1964 startet arbeidet med å gjenreise Kirkegaten 15 på Norsk Folkemuseum. En ting var å gjenoppføre gården i Folkemuseets byavdeling, en annen oppgave var innredningen og planlegging av fremtidig bruk. Dette var et arbeid venneforening har engasjert seg i over flere år. Kirkegaten 15 er en museumsbygning som brukes til mer enn formidling, og museet så tidlig for seg å bruke det til både utstillinger og møtevirksomhet. Det gir alltid en egen stemning når rammen om ulike møter og andre sosiale sammenkomster er vegger og rom med historie. I Kirkegaten 15 ble så mye som mulig bevart av det opprinnelige ved gjenoppføringen, men fremfor å innrede værelsene med museums-gjenstander, valgte museet med venneforeningens hjelp etter hvert å innrede rommene dels med nye, funksjonelle møbler som kunne brukes til ulike sammenkomster, dels med antikvariske møbler som var kjøpt inn for videre, dog forsiktig bruk.

I første etasje ble det innredet et stort rom til foredrags- og møtevirksomhet mens to mindre rom har skiftende bruk, til utstillinger og til møter. I annen etasje har venneforeningen bidratt til kjøkkeninnredning og – utstyr for å servere større selskaper, og ikke minst innrede den flotte salen, spisestuen og kabinettene. I ovnsnisjene er det montert gamle, norsk-produserte ovner. I så vel salen som spisestuen funkler lyset i vakre lysekroner, og kabinettene er møblert med vakre mahognimøbler som venneforeningen og ikke minst Marianne Andresen har forært museet.

Venneforeningens engasjement for Kirkegaten 15 begynte allerede i 1975 med midler til opprusting av bygården, og i 1991 ga venneforeningen igjen midler, den gang med tanke på møte- og seminarvirksomhet med blant annet et høytaleranlegg. Etter som bruken av huset økte, vokste også behovet for kjøkkenfasiliteter. I forbindelse med museets 100 års-jubileum i 1994 ble det gitt over 1 million kroner i årene 1993-1995 som en jubileumsgave til museet. Med senere gaver er bidraget til Kirkegaten 15 over 2 millioner kroner.

Sammen har museet og venneforeningen arbeidet for å gjøre Kirkegaten 15 til et representativt og funksjonelt «brukshus» der vi møtes til så vel faglig arbeid og påfyll som sosialt samvær, og arbeidet med å holde huset representativt og samtidig enda mer funksjonelt er et stadig pågående arbeid som engasjerer så vel museet som venneforeningen. Ikke rart at Kirkegaten 15 er venneforeningens «hus» og møtestedet for mange av foreningens aktiviteter.

Også eksteriøret har venneforeningen tanke for, og i bakgården er det plassert benker fra Ulefos Jernverk.

Gavene til interiørene omfatter veggspil, mahognikommoder, lysekroner og støpejernsovner samt portretter av James og John Collett som ble gitt i 1973 og henger i kabinettene.

Venneforeningen har bidratt til å utstyre værelsene i 2. etasje med speil, lysekroner og jernovner som denne fra Bærums Verk ca 1800.
Foto: Stian Nybru/Norsk Folkemuseum.

Samisk samtid i museets samling

av Leif Pareli

Gjennom årene har venneforeningen flere ganger vist oppmerksomhet om museets samiske samling, og flere gjenstander er blitt kjøpt inn takket være midler fra foreningen. Her skal nevnes noen få fra året 1992. Det året åpnet museet en samisk plass i Friluftsmuseet, og kombinerte åpningen med en samisk kulturfestival, der det deltok samer fra inn- og utland, og der lavvoer og salgsboder satte preg på området ved den nybygde gammen. Museet benyttet anledningen til å kjøpe en rekke fine gjenstander laget av den sørsamiske kunsthåndverkeren Hilma Jáma (f. 1956) fra Snåsa. Her vises to av gjenstandene: En pung av reinskinn med tinntrådbroderi, og et flettet perlebånd – begge teknikker er særpreget for sørsamisk tradisjon.

Samisk husflid innkjøpt med støtte fra venneforeningen i 1992.
Foto: Leif Pareli/Norsk Folkemuseum.

I forbindelse med festivalen hadde Norsk Folkemuseum invitert to representanter for Urfolksmuseet i Lovozero (samisk: Lujávve), en liten by midt inne på Kolahalvøya som er sentrum for den fåtallige samiske befolkningen i Russland. Dette var i juni 1992, bare noen måneder etter at Sovjetunionen var gått i oppløsning, og det var blitt mulig for samene der å få kontakt med samene i de nordiske landene. For de to kvinnene som kom til Folkemuseet var det første gang de var utenfor den nå oppløste Sovjetunionen, og alt de opplevde var nytt for dem. De hadde tatt med en del nylagete gjenstander som Folkemuseet nå benyttet anledningen til å kjøpe inn til samlingen, takket være midler fra venneforeningen. Her vises to eksempler: En dukke av en kolasamisk mann, meget nøyaktig i alle detaljer i drakt og utstyr, og et perlebrodert smykke – perlebrodering er en gammel teknikk brukt blant de østligste samene.

Samiske kulturdager på Folkemuseet juni 1992.

Foto: Leif Pareli/
Norsk Folkemuseum.

Det må ellers nevnes at besøket fra Russland fikk flere positive virkninger. Museets medarbeider Bjørn Aarseth dro på visitt til Kola, og sørget for innkjøp av en kopimaskin, som museet i Lovozero ikke hadde råd til å kjøpe selv. Noen år senere, i 2002, reiste så undertegnede til Kola, for å samle stoff om samene, grenselandets urfolk, til den store utstillingen "Norge og Russland" som Folkemuseet laget i samarbeid med Det russiske etnografiske museum i St. Petersburg. Også nå ble besøket ved museet i Lovozero et høydepunkt på turen, ikke minst møtet med de to kvinnene som hadde kommet til Norge i 1992.

Museet kunne gjøre flere innkjøp av samisk kunsthåndverk under festivalen den sommeren, takket være midler fra venneforeningen. Her vises en vakker eske av tre og reingevir, laget av sløyderen Per Andersen fra Nesseby, og en kniv laget av den lulesamiske sløyderen Anders Paulsen fra Tysfjord. Venneforeningen har også senere gitt bidrag til museets samiske virksomhet. Det gjelder blant annet opprusting av Sameplassen i Friluftsmuseet, der gammen fra 1992 tross flere krafttak har vist seg krevende å holde ved like. Ikke minst medfører det relativt milde og fuktige klimaet på Bygdøy at veggtorven stadig vokser over med et villnis som ikke passer i det fjellmiljøet som denne boplassen skal forestille. Pr. 2020 diskuteres det flere forskjellige muligheter for hvordan plassen kan fornyes og forbedres. Kanskje får venneforeningen også her en anledning til å bidra til å styrke museets samiske virksomhet i årene som kommer.

Konservtor NMF Leif Pareli er konservator NMF og tidligere ansvarlig for urbefolkning og minoriteter og LHBT spørsmål.

Reinkalven som ble for populær

av Leif Pareli

Da Folkemuseet på slutten av 1980-tallet planla ny samisk utstilling – den første i en rekke store basisutstillinger som skulle fornye museet – var det mye nytt som kom inn i planleggingen. Blant annet fikk sikkerhet høy prioritet. Alle gjenstander skulle være bak glass, mens utstillingene frem til da i stor grad hadde vært åpne og basert på vakthold. Men samtidig hadde vi som arbeidet med utstillingen et sterkt ønske om at noen gjenstander skulle være utenfor glass, og tilgjengelig for publikum til å ta og føle på. Fra den gamle utstillingen visste vi at særlig det utstoppete reinsdyret hadde vært svært populært å ta på, både av barn og voksne. Vaktene fikk stadig forespørsel fra foreldre om ikke barna kunne få lov å klappe dyret, litt forsiktig. Dette viser hvor viktig følesansen er for oss alle – det er ikke uten grunn at museer verden over må ha skilt der det står "Ikke rør!"

Foto: Leif Pareli/Norsk Folkemuseum.

Da venneforeningen så ville gi en gave til den nye utstillingen, som skulle åpne høsten 1990 i nærvær av kronprins Harald, var det derfor ikke tvil hos oss i utstillingsgruppen om hva vi ville ønske oss: En utstoppet reinkalv, som skulle stå fritt i rommet, og med et skilt som sa at "Det er lov å klappe meg, dersom du er forsiktig". En utstillingsmaskot, så å si. Begynnelsen var ikke så lystelig. Det falt på undertegnede å skaffe kalven til veie. Tilfeldigvis skulle jeg denne sommeren 1990, et par måneder før utstillingsåpning, være med på kalvmerkingen hos reindriftsamene på Røros. Jeg hadde på forhånd fortalt dem om museets behov for en reinkalv, og i løpet av dagen da merkingen foregikk plukket de ut en kalv av passende størrelse. Det var ikke med lett hjerte jeg sa ja til at denne nydelige lille kalven, som sto der så skjelvevende foran meg, skulle tas til side og få sitt unge liv så brått avsluttet. Heller ikke var det noen munter opplevelse å ta den døde kalven med seg i bilen, der den av plassgrunner måtte ligge i forsetet ved siden av meg, og jeg stadig kikket ned på dens brystne øyne i timene det tok å kjøre sørover og få den levert til utstopperen.

Men så ble det til gjengjeld en nydelig kalv i utstillingen! Den ble fra første stund et blikkfang og en favoritt blant alle barna som kom på besøk, enten de var i gruppe fra en skole eller som vanlige familiebesøkende. Populær ble den også blant voksne. Kalven ble klappet og strøket, og klappet igjen, av både store og små. Men en så stor popularitet har sin pris. Snart begynte kalven å vise tegn til slitasje. Reinpels har mange gode egenskaper, ikke minst gir de hule, luftfylte hårene god isolasjon mot vinterkulde, noe som er til glede både for dyrene selv og for de menneskene som bruker vinterklær og fottøy av reinpels. Men ulempen er at hårene blir ganske sprø, og lett faller av – det vet alle som for eksempel har lagt et reinskinn foran senga på hytta. Det er deilig å sette føttene på, men det

begynner snart å røyte, og etter hvert får man reinhår overalt. Slik gikk det også med vår kalv i utstillingen. Snart var slitasjen synlig, og med årene ble kalven helt hårløs på ryggen og på sidene, og begynte etter hvert å se ut som et helt annet dyr enn en pelskledd rein. Til slutt så den så miserabel ut at den måtte tas ut av utstillingen. Den hadde gjort sin tjeneste. Siden ble den stående i en trappegang i flere år, for vi fikk oss ikke til å kaste den – vi var jo på en måte blitt glad i denne "maskoten" som hadde gjort så god tjeneste og vært til glede for så mange gjennom årene. Men under en av museets påkrevde ryddesjauer ble den omsider kjørt vekk, og dermed var den ute av historien.

En tid etter at kalven var ugjenkallelig kastet, fikk undertegnede en forespørsel om å skrive en liten sak om den til Bulletinen, i anledning venneforeningens 25-årsjubileum. Da viste det seg at vi faktisk ikke hadde et eneste ordentlig bilde av kalven! Den var jo i sin tid blitt kategorisert som en rekvisitt, ikke en museumsgjenstand, og derfor var den aldri blitt fotografert, slik det normalt gjøres med alt som tas inn i museets samlinger. Det eneste bildet jeg kunne finne, var et uklart og kornete bilde jeg selv hadde tatt da jeg en gang viste en utenlandsk besøkende rundt i utstillingen. Det bildet får nå igjen gjøre tjeneste, 25 år etter forrige gang.

Historien om reinkalven har både en trist begynnelse og en vemodig avslutning. Men vi kan trøste oss med at i årene imellom var den et kjærte og populært innslag i museets samiske utstilling, der den gledet de mange besøkende, både små og store, og ga alle en mulighet til å klappe eller stryke på en ekte rein – det har nok for mange vært et lite eventyr. Og kanskje kunne det være et gavetips til venneforeningen at utstillingen kunne få en ny reinkalv, til glede for de mange besøkende som museet vil få når de nåværende rare tider en gang går over?

Museumsbutikken

av Nina Seeberg

Varene i museumsbutikken avspeiler museets utstillinger og arrangementer. Her er varer inspirert av samlingen fra 1700-tallet. Puten i midten er inspirert av et brudeteppe som vises i TIDSROM. Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

For de som arbeider i museumsbutikken på Norsk Folkemuseum er det full fart og utadrettet virksomhet med salg av inngangsbilletter og butikkgenstander.

Det er her de besøkende treffer det første ansiktet når de kommer og løser inngangsbillett eller gjør en hyggelig handel i museumsbutikken.

Jeg er der for å snakke med de ansatte men anledningen innbyr også til en god kopp kaffe i Arkadia, kafeen som ligger rett ved siden av.

Vareutvalget i butikken skal følge utstillingene og arrangementene på museet. Den lekre puten, som er nyprodusert og inspirert av brudeteppet som henger i utstillingen TIDSROM, er et bevis på dette. Butikken skal ha et bredt utvalg av norske og nordiske håndverksprodukter, bruksting og design. Vare-sortimentet følger også årstidene og de store merkedagene.

Også på Norsk Folkemuseum, som har flest besøkende om sommeren, ble sommeren 2020 med coronapandemien en alvorlig belastning. Handelen i butikken har i denne tiden vært svært begrenset. Det var derfor en stor glede å registrere at flere enn vanlig hadde tatt turen til Bygdøy for å gjøre sin julehandel i november og desember i museumsbutikken. Blant disse var mange av våre trofaste venner med og bidro til å støtte museet akkurat i denne svært så krevende perioden. Fremtiden kommer til oss med stormskritt, og det vil bli

avgjørende å dra nytte av erfaringer som er gjort i gode og dårlige tider. Sosiale medier blir viktigere enn noen gang, og vi har allerede sett tegn til at dette er i god endring. Bare tiden vil vise hvordan dette kan være med å utvikle driften i museumsbutikken.

Jeg tok meg en siste runde før jeg forlot butikken. Der så jeg den flotte stavkirken utformet som en vakker vegglysestake. Et nytt kvalitetsprodukt som avspeiler museet og som er tilpasset vår tid. Butikken på Norsk Folkemuseum skal være noe helt spesielt du ikke finner andre steder. Både de dyktige menneskene som jobber der og det håndplukkede utvalget av varer er tydelig bevis på det.

I år var min julepresang en lekker strikkejakke fra museumsbutikken. Et norsk håndverk- og kvalitetsprodukt som jeg fikk til vennepreis. Lykke til med ditt besøk i den fine museumsbutikken på Bygdøy og husk å hilse fra vennene.

En god venn og hjelper

Intervju med Einar Tveit

av Nina Seeberg

Innenfor den store porten og inn der håndverkerne på Norsk Folkemuseum holder til, bor julenissen! Jeg har avtale med ham, men har gått meg vill. På museet holder de på å grave, og det er stengsler overalt. Jeg kommer derfor via Trøndelags-tunet når Einar Tveit kommer meg i møte fra et av de to mørke trehusene som arkitekt Torp har tegnet. Einar har lagt fra seg det store hvite skjegget og er nyklippet. Han ser ut som en ungdom til tross for at han har vært pensjonist i 16 år. Einar arbeidet ved Norsk Folkemuseum i 37 år og er fortsatt i full aktivitet ved museet.

Grunnen til Einars ungdommelige vesen kan være at han har vært en ivrig løper siden 40 årene men det kan også være fordi han fikk ansvar for å trene damegruppen på museet. Han har løpt maraton og joggeturer rundt Sognsvann med damene. Flere er de som sikkert kan minnes tilbake til denne tiden med glede og energi. Som inspektør på Norsk Folkemuseum fra 1967 har Einar tilbakelagt mange hundre kilometer mellom tun, magasiner og blant håndverkere som skulle settes i arbeid. Da var det nyttig å være godt trent og kunne legge opp et større løp.

Raskhet og arbeidsmoral har han fra sin oppvekst i Hardanger der han rodde til skolen annenhver dag og ellers hjalp til på småbruket ved Mundheim. Der var heller ingen jobb for stor eller for liten for Einar.

Da venneforeningen ble etablert i 1971, var Einar en selvskreven håndlanger. Som inspektør hadde han sikkerhet i ryggmargen og var derfor en trygg person å ty til når vennene hadde sine arrangementer. Dessuten kjente han museet som sin egen bukselomme, og med nær kontakt til de ansatte var han viktig for gjennomføringene.

I tillegg har han ord på seg for å være på tilbudssiden. Einar viser frem hånden og forteller levende om hvordan det var å stå høyt til værs på en gardintrapp under en lysekroner da fyrstikkesken han holdt i hånden plutselig tok fyr. Einar beholdt fatningen, men også fyrstikkesken. Det sier noe om hans overordnede fokus, men også om hva han satte høyest.

Var det derfor Einar mang en nyttårsaften forlot familien for å holde vakt utenfor Stavkirken og sikre at ingen uvedkommende trengte seg inn og tente på? Det var nemlig ikke Åsgårdsreien, men en beryktet kirkebrenner som herjet på 80-tallet. Grevnen som han ble kalt, var en stor trussel for mange kirker rundt om på Østlandet. Einar var innstilt på å satse det som måtte til, for Einars hjerte har alltid brent for Norsk Folkemuseum.

Einar Tveit er museets egen julenisse.
Foto: Morten Brun.

Vårt kjære æresmedlem, Carsten Hopstock ble en svært nær venn av Einar. Carsten Hopstocks foredrag var svært populære både hverdager og søndager. Einar måtte ta ansvar for alt det praktiske og var selvfølgelig til stede alle ukens syv dager. Carsten Hopstock var en systematiker og forberedte seg grundig til alle foredragene og hadde en formidabel billedsamling på over 10 000 lysbilder. Det er nærliggende å tenke på all tålmodighet som skulle til når Einar pløyde seg igjennom alle bildene i forkant av foredragene. Einar blir blank i øynene når han snakker om Carsten Hopstock, og det er tydelig at han har mye kjærlighet også til den mannen og vennen som også ble vår sanne venn og æresmedlem.

Einar forteller levende om turen med Carsten Hopstock til Vestlandet og baroniet i Rosendal. Det var lang vei over Haukeliffjell via kirker og andre severdigheter. Carsten Hopstock levde opp til sitt gode navn og rykte, og med alle stoppene ble turen både lang og innholdsrik. På slottet i Rosendal ble de begge tatt i mot som baroner.

Da venneforeningen markerte 10 år, var kong Olav hedersgjest. Kongen hadde fått plass ved siden av Carsten Hopstock, og de hadde en munter og lett konversasjon. Carsten Hopstock hadde mye å snakke med kongen om og oppfordret kongen til å fortelle fra sine reiser, og kongen lot seg inspirere. Det ble en spesiell opplevelse for alle tilhørerne den kvelden i 1981.

Einar Tveit behersker mange kunster, også den krevende kunsten å manøvrere en veltepetter.
Foto: Anne-Lise Reinsfelt/
Norsk Folkemuseum.

For 30 år siden ble det årlig arrangert sykkelkavalkade på museet. I tidsriktige klær ble ulike sykler vist frem og demonstrert. Alt fra sparkesykkel og trehjuls sykler til timannssykler og andre avanserte sykler. Einar var selvskreven på veltepetter, og det er ikke mange årene siden jeg så ham på en slik sykkel i friluftsmuseet. Heller ingen sykkel er for stor for Einar!

Noen regntunge dager i august for 4 år siden satte spor på Norsk Folkemuseum. I løpet av få timer ble Apoteket, Wessels gate og Collett- og Cappelengården oversvømmet av vann og kloakk. Vannet stod til midt på TV'n i Wessels gate, og gode råd var dyre. Einar var som alltid, ansvarsfull og stilte opp. Sammen med brannvesenet holdt han det gående i 23 timer. Museets sikkerhet var det som telte, og Einar vant denne gangen over værgudene.

Einar har i alle år hatt ansvar for loddtrekningen på museets julekaffe stiftelsesdatoen 19. desember. Fast gevinst denne dagen er tinnskjeen fra Askvoll som er pyntet med et drueklasehåndtak. Akkurat lik den skjeen som vennene har solgt

på julemarkedsdagene. Einar forteller at Carsten Hopstock har opplyst at det er en dåpskje som er pyntet med en kongle og ikke en drueklase. Konglen avgir harpiks som siver ut og bevarer dåpspakten. Det er en mer åpenbar forklaring. Skjeen kan kjøpes i museumsbutikken til vennepris og går aldri ut på dato.

Einar har vært museets egen nissefar, og det er mange fat med grøt han har satt til livs gjennom årene. Siden 2014 har han hjulpet vår egen nissefar, Karen Gruner-Hegge med å pakke inn julepresanger på Vennenes arrangement for barn i desember. Til tross for at han for lengst har trukket seg tilbake, stiller han fremdeles opp som nissen «på lasset». Og ikke nok med det holder Einar hele året på med å lage deler til kjepphester og båter som barna kan kjøpe og sette sammen på julemarkedet.

Vi hedrer vårt æresmedlem Einar Tveit og ønsker ham mange gode år fremover!

Marianne Andresen har skildret museet med pensel og blyant, her fra Elnanlåven og Husmannsplassen.

Marianne Andresen hilser Vennene på årsmøte i Trøndertunet juni 1997. Foto: Norsk Folkemuseums Venner.

Marianne Andresen

– med blikket på Norsk Folkemuseum

av Kjersti S. Sissener

Mild og bestemt. Visionær og praktisk. Snill og empatisk. Trofast. Viljestærk. Reflekterende og inkluderende. Sjenerøs. Kunnskapsrik og grundig med tillit til andre. Humoristisk. Evne til å gjennomføre egne og andres ideer. Elegant, beskjeden, ledende, kreativ og fokusert. Alle disse er ord som brukes og blir fremhevet til å karakterisere Marianne Andresens fremferd og personlighet. Ingen blir uberørt av et møte med henne. Det skarpt observerende og tolerant oppmuntrende blikket og samtalen forblir i bevisstheten. Hun er enkel å bli glad i. Det er lett å la seg fascinere av mange forskjellige historier som fortelles. At venneforeningens første dugnad besto av henne selv med egen medbrakt rake fordi hun syntes museet så uryddig ut, er et eksempel. At hun kostet fortauet foran hovedinngangen da kongelige gjester skulle komme på besøk, fordi hun syntes det så forsømt ut, er en annen. At hun har gått rundt på museet i årevis i all slags vær og snakket med alle ansatte hun har møtt, er noe de fleste vet. Insisteringen hennes på en oppstilling av noen få bord med juleartikler fra venneforeningen inspirert av Skansen, har utviklet seg til museets årlige store julemarkedet. De første museumsbulletinene var stensilerte enkeltark som ble laget på museets kontor og sendt til vennene.

Marianne Andresen har vært en del av Norsk Folkemuseums trofaste og idealistiske menneskegruppe i mer enn venneforeningens 50 år. Mens flere generasjoner har vokst opp og Norsk Folkemuseum har hatt syv forskjellige direktører på rad, har hun vært stadig til stede som en del av museets nettverk. Hun var blant de fem grunnleggerne av Norsk Folkemuseums Venner og var styremedlem fra 1971 til 1991 – hele 20 år. I 1991 ble hun valgt som leder av museets fornyede venneforening som besto av sammenslåingen av tidligere museumsmedlemmer samt venneforeningsmedlemmer – mer enn 2000 medlemskap totalt. Marianne Andresen er æresmedlem av Norsk Folkemuseum Venner og har fått tildelt Norsk Folkemuseums hederstegn for innsatsen. I tillegg har hun vært medlem av Norsk Folkemuseums styre og forblir en viktig og kontinuerlig samarbeidspartner.

I 1996 var hun ansvarlig leder av den store venneforeningskonferansen på Norsk Folkemuseum som resulterte i vedtak om å utrede og stifte Forbundet for Norske Museumsvenner, FNM, paraplyorganisasjonen for norske museers venneforeninger som hun deretter ledet fra 1997–2008 og ble æresmedlem av i 2018.

Men, mellom alt dette, bak alle møtene og vedtakene, alle gavene og innsatsen, alle utmerkelsene og oppmerksomheten, alle samtaler og dugnader, turer og ansatte møter, representasjon, referater, arrangementer og timer og uker, måneder og år

med innsats, ligger en egen observasjonsevne, en særpreget interesse og et flere tiår langt forhold til Norsk Folkemuseum som manifesteres i kunstnerskapet. Marianne Andresen er utdannet billedkunstner, og det er skrevet bøker og artikler om henne. Hun har skildret Norsk Folkemuseums gjenstander og bygninger med en dyptgående og trofast interesse. Fra venneforeningens første år tegnet hun karakteristiske julekort med motiver fra museet som har gitt en kontinuerlig og god inntekt til venneforeningen. Hun har tegnet omslag til årsmeldinger, forsider til programmer, illustrasjoner av produkter til salg, bilder i invitasjoner til foredrag eller turer og til og med design til museumsbutikkens lille papir innpakningspose. En utstilling med tegningene hennes med rammer laget av Einar Tveit har hengt i museets besøkssenter. Marianne Andresen er iakt-takeren og skildreren. Detaljgranskeren og stemningsformid-leren. Samlet viser denne gruppen av tegningene og akva-rellene hennes en mangeårig og konsekvent utforskning av Norsk Folkemuseum som motiv. Her formidles for eksempel omrisset av en bygning, opplevelsen av bevegelsen mellom et folkedansende par, synet av glimringen i en sølje, skimtet av lyset i et vindu, skildringen av ryggen på en slede eller gjengi-velsen av kronen på en middelalderseng der solen og skyggen konkurrerer og leker. Det er stavkirken og Setesdalstunet eller bur fra Telemark. Det er Collett og Cappelengården, gamlebyen om vinteren, akvareller av Trøndelagstunet eller skildringen av en blondgardin og et stearinlys i vinduet fra Enerhaugen. I boken Rikkens alfabet fra 1994, med tekst av Else Færden utgitt av Huitfeldt Forlag til inntekt for venneforeningen og som i mange år var en del av leketøyutstillingen og fortsatt er å få kjøpt i museumsbutikken, ga Marianne Andresen skikkelse til en pike som går i dialog med utvalgte museumsgjenstander. Slik Marianne Andresen selv har gjort med hjelp av tegningene.

Det er dette møtet mellom museet og henne selv som setter et dypt spor. Gjennom tegningene får vi oppleve og blir vist Norsk Folkemuseum sett med hennes øyne. Et stort utvalg, mer enn 150 arbeider som er i Norsk Folkemuseums samling, er katalogisert og tilgjengeliggjort på internett i websiden www.digitaltmuseum.no. Velkommen til Marianne Andresens Norsk Folkemuseum slik vi kan se og få oppleve det med hennes blikk. Vi kan tenke oss hvordan hun går rundt i friluft-avdelingen og velger en bygning eller et utsnitt, setter seg ned på en benk eller lener seg mot en trestamme, studerer motivet lenge før hun lar hånden lede blyantens strek over arket. For å tegne og vise noe vi kanskje ikke har sett. For å studere og dele sin egen glede over Norsk Folkemuseums samlinger.

En kjærlighetserklæring til Norsk Folkemuseum

av Nina Seeberg

En dag for mange år siden fikk Kirsten Heiberg en telefon fra Marianne Andresen som så absolutt mente at Norsk Folkemuseums Venner kunne være noe for Kirsten. Det vil mange også mene at hun har vært og fremdeles er.

Kirsten har gjennom sitt bidrag som styremedlem, leder, venn og andre verv i museets sammenheng utviklet et glødende engasjement for både Norsk Folkemuseum, venneforeningen og for det frivillige arbeidet. Kirsten har en mild og vennlig fremtoning, men under overflaten skimter jeg disiplin og et målrettet engasjement for det hun brenner for. Hun har ord på seg for å være flink til å organisere og motivere til samarbeid. Kirsten forteller meg entusiastisk om alle de menneskene hun har møtt gjennom museumsarbeidet og alle vennskapene som har fått utvikle seg. Det være seg museumsansatte, styremedlemmer i venneforeningen og frivillige som hun har møtt i inn- og utland. Det overordnede har alltid vært som Kirsten sa i sin tale i 40 årsjubileet i 2011, "å bidra til at museet kunne samle, utstille alt det som belyser det norske folks kultur..."

Kirsten forteller om tidligere styreleder Kjersti Sundt Sissener som var initiativtager til prosjektet og gjennomføringen av konferansen "Bare gode venner" og som endte opp i organisasjonen Forbundet for Norske Museumsvenner. Kjersti bidro til at denne paraplyorganisasjonen ble etablert og som i dag har 64 venneforeninger og mer enn 20 000 medlemmer. Siden knyttet Forbundet for Norske museumsvenner seg også til den internasjonale foreningen World Federation of Friends of Museums der Kjersti på konferansen i Sevilla hadde et innlegg som ble svært godt mottatt. Dette gjorde at vår venneforening også markerte seg internasjonalt, nettverk ble skapt, og impulser fra andre kulturer ble verdifullt for arbeidet på Bygdøy. Nina Tandberg, Marianne Andresen, Rolf Berg og Kirsten var senere vertskap for denne organisasjonens årlige sammenkomst. Representanter fra 20 forskjellige land fra Syd-Amerika til Russland hadde tatt turen til Norsk Folkemuseum som da fikk vise seg fra sin aller beste side.

Nina Tandberg satt lenge i styret sammen med Kirsten. Nina markerte seg med stor gjennomføringskraft i arbeidet som måtte til for at arrangementene skulle bli så vellykkede som mulig. Nina har gjennomført mange flotte turer for venneforeningen, og sammen ble de to et spesielt godt team.

Jann Bjørne og hans kone Nina ble noen av Kirstens gode og nære venner. Med Janns omfattende kjennskap til norsk bondekultur og mangeårige styreverv i Norsk Folkemuseums venner ble han en viktig støttespiller, og ekteparet har også bidratt generøst med gaver og penger til museet.

Kirsten Heiberg i utstillingen Norsk kirkekunst.
Foto: Anne-Lise Reinsfelt/Norsk Folkemuseum.

Flere andre og blant annet familien Tybring-Gjedde har vært trofaste og gode venner av vår forening. Kirsten forteller andektig om da gallerigangen i Kirkesamlingen skulle finansieres, og gaven fra Kari og Harald Tybring-Gjedde som bidro til den flotte utstillingen Norske prester.

Christian Løvenskiold var den som virkelig fikk fart i det frivillige arbeidet og ble med sitt kloke vesen et viktig lim mellom det frivillige arbeidet og det profesjonelle museet.

Kirsten fikk inngående kunnskaper om mye gjennom æresmedlemmene og konservator ved Byavdelingen Carsten Hopstock og Aagot Noss som lenge var leder for drakt- og tekstilavdelingen ved museet. Kirsten tok venneforeningen med til Nordmannsdalen i Danmark, og Aagot var der en selvskreven foredragsholder. Den kunnskapsrike, produktive, forsker og forfatteren Aagot Noss har stor respekt i fagmiljøet samtidig som vennene i mange år har kunnet glede seg over hennes ustoppelige formidlingstrang.

Takket være det tette båndet til Aagot Noss fikk Kirsten sammen med flere venner og spennende budrunder på Blomqvist, kjøpt inn det brudgomsrelikviet som i dag er stilt ut i draktsamlingen på museet.

Kirsten ble valgt inn i venneforeningen i 1995 og var styreleder i åtte år frem til juni 2009. Kirsten har i alle år hatt noen viktige arbeidsprinsipper. Et godt samarbeid med administrasjonen og de ansatte ved museet var avgjørende for at foreningen

Kirsten Heiberg, Nina Paulsen og Klara Bergene verver medlemmer på Julemarkedet. Foto: Norsk Folkemuseums Venner.

ville oppnå gode resultater. Alt dette og i tillegg mye kjærlighet til museet ble avgjørende for utviklingen av venneforeningen.

Kirsten hadde et sterkt ønske om å få frem det som var gjemt i alle magasinene på museet, og i tillegg ville hun trekke frem i lyset de dyktige ansatte som jobbet med de skjulte skattene. I dag har arrangementet i Konserveringsavdelingen alltid fulle påmeldinger. Det kan vel sies at dette er blitt et svært vellykket arrangement som Kirsten en gang tok initiativet til.

Kirsten inviterte til kuleppet i dets spede begynnelse. I dag besøker godt og vel 3000 barn og voksne dette arrangementet på Bygdø Kongsgård i mai. Med denne utviklingen ble det nærliggende at museet overtok ansvaret for arrangementet og slikt motiverer til kreativt arbeide i venneforeningen.

En gang ble Kirsten invitert i et middagsselskap som skulle få uante konsekvenser for Norsk Folkemuseum. Som en sann venn benyttet hun anledningen til å underholde sin bordkavaler med å snakke varmt om istandsettingen av Trøndelagstunet og arbeidet som museet måtte gjøre for å skaffe til veie mer penger enn det statsbudsjettet ga støtte til. Da middagen var over, hadde Kirsten blitt lovet 7,5 millioner kroner fra Eckbos legat.

Venneforeningen har i alle år bidratt til store og mindre penge-gaver fra medlemskontingenten, men også fra private givere og stiftelser. Etter kjennskap til denne historien er det nok mange styreledere som hadde ønsket seg en pengegave av en slik størrelse til Norsk Folkemuseum. I dag er midlene som tildeles museet, blitt mindre, og behovet for egenfinansiering er blitt høyere. Med tiden har også mulighetene for de store penge-gavene endret seg, og foreningen må derfor sammen med museet tenke i nye baner.

En ting er helt sikkert, og det er at Kirsten har hatt en brennende kjærlighet og et utrettelig pågangsmot for Norsk Folkemuseum som aldri vil slukne. Det er mange gode grunner til at Kirsten Heiberg er hedret med venneforeningens æresmedlem og tildelt museets høyeste utmerkelse, Norsk Folkemuseums Hederstegn.

Vi håper Kirstens arbeid og pågangsmot vil være til inspirasjon for mange i årene fremover!

Frivilliges arbeid

på Norsk Folkemuseum

av Nina Seeberg

To glade frivillige damer,
Birte Askgaard og Gro Borgen
Foto: Norsk Folkemuseums Venner.

Fornøyde venner har rakt i Den engelske hagen. Foto: Nina Seeberg/
Norsk Folkemuseums Venner

For rundt et år siden var 30 frivillige i full virksomhet på Norsk Folkemuseum. Gjennom de siste 20 årene har de frivillige utført en prisverdig innsats på museet. De treffes til faste dager, og på den måten ivaretar de et kollegialt fellesskap, men også kontinuitet både på Norsk Folkemuseum og Bogstad. Kompetanse og etter hvert nødvendig erfaring har de alle fått på hver sine områder. Frivillig arbeid er en kjærkommen ressurs både på museet, men også ellers i landet.

I 2003 deltok Gro Borgen og Birte Askgaard på tur med venneforeningen der Christian Løvenskiold også var med. Han var de frivilliges koordinator og la grunnen for at de to damene og flere andre frivillige har et meningsfullt arbeid ved Norsk Folkemuseum. Senere tok Carl Bonnevie over, og i dag er ansvaret overlatt til Ola Heldaas som organiserer det hele.

De frivillige er organisert under venneforeningen, men hvert år i mai møtes også noen trofaste medlemmer av foreningen til en årlig dugnad i Friluftsmuseet. Som et supplement til det gartner Stein Sunde og hans kollegaer sørger for av vårlig renhold på Folkemuseet og Kongsgården, får også disse bidra med å pynte museet til ny sesong. Alle som har vært med på dugnaden i mai, vet hvor fint det kan bli etter noen timers raking.

Siden oppstarten har de frivillige hatt mange arbeidsdager og ulike oppgaver ved museet. Noen dokumenterer og arkiverer, andre reparerer og noen utfører snekker og murerarbeid. Tidligere var det også ti som reparerte drakter. Dette arbeidet ble dessverre lagt ned sommeren 2019. Drakter som tunverter og danserne bærer, skal også være i god stand. Noen frivillige er kommet og noen gått, men arbeid har det alltid være nok av.

Dugnadsgjengen klar til innsats.
Foto: Nina Seeberg/Norsk Folkemuseums Venner.

Nina Paulsen serverer forfriskninger til Kaja Bodung og Knut Ottersen.
Foto: Nina Seeberg/
Norsk Folkemuseums Venner.

Gro og Birte er to av mange som har sitt frivillige arbeid i dokumentasjonsavdelingen. Her går de frivillige gjennom utvalgt materiale som skal sorteres og arkiveres. Til tider driver de spennende detektivarbeid og kan finne mye nytt og interessant i museets gjemmer.

Museets dyktige avdelingsledere er limet inn til museet, og de får ros av de frivillige. Årets julegratiale kom i posten. Et lite sjokoladehjertet var pakket møysommelig inn til hver enkelt og var et søtt og kjærlig tegn på takknemlighet. Forhåpentligvis ga det også mersmak til mer frivillig arbeid i årene fremover!

På starten av 2021 er museet fremdeles stengt for besøkende, og de fleste ansatte har hjemmekontor. De frivillige er også bedt om å holde seg hjemme. Det ligger en tung ånd over avdelingen på Bygdøy, og vi vet ikke helt hvordan denne unntakstilstanden vil prege tiden fremover. Skal vi overleve denne coronapandemien, må vi beskytte oss. Skal museet overleve, må vi åpne opp for nye tankeganger og ta med oss det beste av det vi har erfart. Vi heier på alle de frivillige ved Norsk Folkemuseum og håper arbeidet også i fremtiden vil gi nye muligheter og mening og at museet vet å forvalte denne verdifulle ressursen.

Koordinator Ola Heldaas i farta.
Foto: Nina Seeberg/Norsk Folkemuseums Venner.

Venneforeningens turer

Av Kjersti S. Sissener

Tur med vennene og besøk på Kapteinsgården i Lærdal i september 2011. Daværende styreleder Morten Mørch til høyre. Byste av Heddy Astrup. Foto: Nina Seeberg.

Venneforeningens styre har samlet seg om aktiviteter og turer fra stiftelsen 25. mars 1971. Formålet har vært både å skape overskudd som kan doneres til museet og å tilby et variert program til medlemmene.

150 år har det vært arrangert dagsturer og overnattingsturer innenlands og til utlandet. Fremkomstmåten har vært egen bil, buss, tog, ferge eller fly. En gang tidlig i 1970 årene møtte reisegruppen opp på Fornebu for å ta flyet til rundtur i Bergen, men flyet ble kansellert på grunn av tett tåke, og gruppen endte med festmiddag på restaurant Caravelle og foredrag av Carsten Hopstock hjemme hos styremedlem Nunne Høegh. Dagen etter ble alle invitert til foredrag av Hopstock på Bogstad. Det er like mange minner som deltagere, og ofte har faste vertskap og personer vært med år etter år og skapt nye vennskap på denne måten. Vi husker de store smilene og lune samtalene, serveringen av boller og drikke i bussen, gleden over å oppdage et nytt sted eller æren av å få besøke en skjult skatt. Venneforeningens styremedlemmer har alltid arbeidet hardt og planlagt hver eneste tur ned til minste detalj.

Det har vært mange høydepunkter for deltagerne og arrangørene. Spør vi deltagerne, vil alle trekke frem forskjellige eksempler på de hyggeligste og mest interessante og lærerike reisene. 50 år med nesten like mange reiser gjør det vanskelig å velge favoritter. Laksemuseet i Lærdal. Den Gamle By i Århus. Rød herregård. Skinnarbøl. Fossum. Riddarhuset. Clausholm Slott. Rosenholm Slott. Haga. Teateret Drottningholm Slott. Ringeby stavkirke. Kongsberg kirke. Frilandsmuseet. Christian Skredsvigs hjem Hagan i Eggedal. Eidsborg stavkirke. Glomdalsmuseet. Drammen Teater. Guldskogen. Sverresborg. Bygdøy Kongsgård. Fiskerimuseet på Hjertøya. Nørholm. Gimle gård. Elverum. Molde. Røbek kirken. Amsterdam Bymuseum. Baroni- et Rosendal. De Heibergske Samlinger. Vadstena. Generasjoner med deltagere. Interessante omvisninger og ofte vertskap av reisemålenes venneforeninger, Maihaugen, Telemark, Romsdal, Røros, Eidsvoll eller Sogn med overnatting på Walaker etterfulgt av Lærdal. Med Ann-Margrethe og Jens Gedde-Dahl til Amsterdam. Jarlsberg og Fritzøehus med museets direktør Halvard Bjørkvik og Carsten Hopstock. De to var også foredrags- holdere på tur til Stavanger med Ledaal, Breidablikk og fransk

risengrynsgrot fra 1400 tallet inspirert av Utstein kloster. På båttur i Hvalers skjærgård med museets direktør Inger Jensen er et kjært minne. Jann Bjørnes varme fortellinger. Da Nina Tandberg og Kirsten Heiberg tok med gruppen på en grundig forberedt reise til flere slott rundt København og førstekonservator Aagot Noss viste fram skulpturene i Nordmandsdalen, er et annet dyrebart eksempel. Hvem kan glemme Aagot Noss der hun sto mellom de legemshøye skulpturene i amfiet på Fredensborg Slot og pekte på, navnga og forklarte hvert eneste plagg de portretterte var ikledd. Det var som om skulpturene også lyttet og nikket til henne. Med Carsten Hopstock på Ulefoss eller Jarlsberg hovedgård. At Marianne Andresen ledet en reise til Stockholm. Da Nina Seeberg og Nina Paulsen hadde med en gruppe til Kongsvinger festning og deretter Finnskogen kan virkelig fremheves. Morten Mørchs reise til Cotswolds i England ble uforglemmelig med besøk i landsbyer og slott der det virket som om tiden hadde stått stille.

Reisemålene har vært så forskjellige som for eksempel julemarkedet på Gamle Hvam Museum der en buss ble lastet full med småbarnsfamilier på dagstur, glogerkonsert i Kongsberg kirke, storgårder rundt Mjøsa, Delft, Ålesund, Hafslund Hovedgård med Inge Solheim, Wilses Spydeberg prestegård med venneforeningen som arrangører og vertskap og middag i spisestuen, Halden eller Agder med Ulf Hamran. Det er mange gode minner om interessante oppdagelser sammen mennesker som deler kulturhistoriske opplevelser, entusiastiske arrangører og vertskap, fine foredrag og omvisninger og en åpenhet der mange har meldt seg på alene. For å være venn med museet og få nye venner.

Besøk av vennene på Maihaugen og De Sandvigske Samlingers Venner på Norsk Folkemuseum. Konservator Birte Sandvik, Norsk Folkemuseum viser rundt. Foto: Nina Seeberg.

Æresmedlem og tidligere førstekonservator Aagot Noss på omvisning for venneforeningen foran 1700-tallsskulpturen av Brud fra Setesdal i Nordmandsdalen, Fredensborg Slot. Foto: Kjersti S. Sissener.

Konferansen "Bare gode venner?"

Av Kjersti S. Sissener

Norsk Folkemuseums Venner inviterte til konferanse om venneforeningsarbeid våren 1996. Konferansen var et samarbeid mellom Norsk Folkemuseums Venners styre, Norsk Folkemuseum og Nina Sørlie.

Det deltok representanter fra mer enn 80 venneforeninger på denne konferansen. Samlingen var så populær at flere bestilende dessverre måtte avvises. 17 foredragsholdere presenterte synspunkter etter definerte tema.

TRENGER MUSEET VENNER?

Dette tema ble belyst av direktør Liv Hilde Boe fra Norsk Folkemuseum og direktør Anniken Thue for Kunstindustrimuseet i Oslo. Hvordan kan vennene støtte? Praktisk arbeid ble belyst av Mette Tveiten fra Lauvlias Venner og Trygve Dahr fra Frognerparkens Venner. Pengestøtte til generelle eller øremerkede formål ble analysert av Odd Henrik Haakonsen fra Henie Onstad Kunstsenterets Venneforening og Karin Holmsen som representerte Kunstindustrimuseet i Oslo. Arrangementer ble omtalt av Jostein Skurdal, De Sandvigske Samlingers Venner, og Tom Jøran Bauer, Gamle Hvam Museum.

HVORDAN UTFØRES VENNEFORENINGSARBEID I PRAKSIS?

Kommunikasjon og oppfølging av medlemmene, medlemsblad ble belyst i foredrag av Nils Sørby, Nationalmuseet København. Arrangementer for medlemmer ble diskutert av Rolf Berg, Drammens Museum og Else Espeland, Bogstad gård. Under temaet Styrets rolle foredro Benedicte Rustad fra Norsk Folkemuseums Venner og Trygve Fett, Gamle Bergen Museum om de foreningseide museers rolle – et tilbakeblikk. Bengt Schuback fra Vasamuseets Venner og Kriss Daatland, styremedlem i Norsk Folkemuseums Venner holdt foredrag om verving.

PARAPLY ORGANISASJONER

I siste del presenterte Eric Virgin Den svenska Museivänsforening og World Federation of Friends of Museum. Direktør Liv Hilde Boe oppsummerte og venneforeningens leder Marianne Andresen avsluttet.

Invitasjon til konferansen.

Spørsmålet ble reist om norske museers venneforeninger også skulle stifte en nasjonal paraplyorganisasjon som skulle være et diskusjonsforum for utveksling av erfaringer og en møteplass som en fortsettelse av denne konferansen. Det ble nedsatt et arbeidsutvalg med Marianne Andresen som leder som skulle fremme forslag om vedtekter. Forbundet for norske museumsvenner (FNM) ble stiftet med Marianne Andresen som formann i mai 1997. I 2020 organiserer FNM 64 venneforeninger og mer enn 20 000 medlemmer. FNM var medlem av World Federation of Friends of Museums og vertsland for internasjonalt møte.

Det ble utgitt en rapport med alle foredragene i sin helhet etter konferansen.

Gratulerer med 50-årsjubileet!

– fra Norsk Farmasihistorisk Museum

Omvisning i Farmasimuseets urtehage. Foto: Anne-Lise Reinsfelt/Norsk Folkemuseum.

Gjennom årene har dere vært en viktig bidragsyter til driften av, og til å spre kunnskap om Norsk Folkemuseum. 50-åringen er i god form, og dens virksomhet er imponerende!

Farmasihistorisk Museum har også hatt en egen venneforening. Den ble stiftet i 1972, i forbindelse med at man startet innredningen av museet i Generalitetsgården. Museet ble for øvrig stiftet i 1963. Venneforeningen ble oppløst i 2004, og medlemmene ble medlemmer av Norsk Farmasihistorisk Museum, i praksis en venneforening.

Alle venneforeninger ønsker flere medlemmer som også er beredt til å yte frivillig innsats. Farmasihistorisk Museums frivillige holder hjulene i gang ved vårt museum. De gjør en enorm innsats. Uten frivillige vil mye stoppe opp, så her har vi alle en utfordring.

Norsk Folkemuseums Venner er primus inter pares blant kollegene i stiftelsen Norsk Folkemuseum, og deres virksomhet inspirerer oss andre. Kan vi bli flinkere til å komme sammen for å lære av hverandre og klekke ut gode ideer?

Vi har lagt bak oss et år med mange stengte dører. La oss håpe at Folkemuseet fylles med begeistrede besøkende sommeren 2021 og at virksomheten til de frivillige kan gjenopptas.

Vi ønsker Norsk Folkemuseums Venner hell og lykke videre. Med den offensive holdningen dere har, bidrar dere til at Norsk Folkemuseum stadig utvikler seg og beriker opplevelsene for alle besøkende!

Farmasihistorisk hilsen,
Inger Lise Eriksen

Styreleder
Norsk Farmasihistorisk Museum

Hilsen fra Bogstad

og Maihaugen

Skoleelever møter skuespiller Ingvil Kirkvik i rollen som Helene herskapsfrøken i havestuen på Bogstad. Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Som gode venner gratulerer vi hjertelig med dagen! De Sandvigske Samlinger/Stiftelsen Lillehammer Museum og Norsk Folkemuseum har i alle år hatt et nært og godt samarbeid. Det startet med grunnleggerne Hans Aall og Anders Sandvig, Hans Aall regnes som den som i norsk sammenheng oppfant navnet folkemuseum, mens Anders Sandvig på sin side skapte bildet av folkemuseet som et levende sted. Våre to museer må kunne sies å ha vært ledende på sitt område, og det har vært en helt naturlig del av samarbeidet at også venneforeningene har hatt god kontakt og hentet ideer, inspirasjon og kunnskap fra hverandre. DSSV ble dannet i 1932, og da dere ble født i 1971 var det naturlig å finne sammen på mange områder.

Vi kan nevne etableringen av Forbundet for Norske Museumsvenner 10. mai 1997 hvor våre to foreninger var sentrale, flere hyggelige og nyttige møter mellom styrene i de to venneforeningene og felles aktiviteter og initiativ i ulike sammenhenger. Norsk Folkemuseums Venner er jo vår storebror i hovedstaden, og har ofte vært ledende på mange av de felles aktivitetene som museumsvenneforeningene i Norge har vært engasjert i og opptatt av. Vi setter derfor stor pris på den kontakten vi har hatt med dere, og det vi har fått lov til å hente fra samarbeid og samvær.

Vi gratulerer hjertelig med dagen, og håper, forutsetter og tror at dere feirer og feires slik dere fullt ut fortjener!

Vi ønsker dere lykke til med jubileumsfeiringen og med videre arbeid og utvikling over de neste 50 år. Det går fort og er kort tid i et museumstidsperspektiv!

Vi gleder oss til fortsatt å samarbeide og hente inspirasjon fra dere!

Med vennlig hilsen
Lillehammer Museums Venner

Svend Strand
Styreleder

Helt siden Bogstads bygninger med innbo og parken på 130 mål etter deres avdøde mors ønske ble gitt av søstrene Mimi Eek, Lucy Høegh og Karen Aall til en nyopprettet, frittstående museumsstiftelse i 1957, har denne vært forvaltet av Norsk Folkemuseum. Vi har med andre ord en lang felles historie hvor Folkemuseet har gått foran, også med venneforeningen som er 16 år eldre enn Bogstads.

Med alle tilbud vi i dag oversvømmes av, har det i flere år vært utfordrende for foreninger som våre å holde medlemstallet på et tilfredsstillende nivå. Jeg synes derfor det er gledelig å se at Norsk Folkemuseums Venner stadig er i god vigør og en viktig støttespiller i museets virksomhet. Til min glede registrerer jeg også at både museet og venneforeningen har evnet å ta i bruk de muligheter alle de nye mediekanalene byr på. Den langt større eksponeringen dette har gitt, profesjonelt, fristende og elegant presentert og snart kombinert med museets fantastiske nye utstillinger, gjør at vi har tro på at venneforeningens mål om snart å kunne fordoble medlemstallet, er realistisk.

Vi ønsker dere all mulig medvind i de neste 50 år og gleder oss dessuten som lillesøster eller -bror til muligens å kunne trekke vekslers på deres erfaringer!

Beste hilsen
Bogstad Gårds Venner

Morten Ole Mørch
Styreleder

Hilsen fra Norsk Maritimt Museums Venner

På vegne av styret i Norsk Maritimt Museums Venner gratulerer jeg Norsk Folkemuseums Venner med 50-års jubileet.

La meg først si litt om historien til NMMV frem til at vi i dag er to venneforeninger i stiftelsen Norsk Folkemuseum. I tilknytning til Jubileumsutstillingen på Frogner i 1914 som hadde en meget flott Sjøfarts- og fiskeriavdeling på Skarpsno, tok en del skipsredere initiativ til å etablere et sjøfartsmuseum. De dannet Foreningen Norsk Sjøfartsmuseum den 2. desember 1914 og kjøpte opp de mange flotte utstillingsgjenstandene som blant annet omfattet skipsmodeller, skipsmalerier og nautiske instrumenter.

Etter utstillingen ble noe av samlingen utstilt på Ridehuset på Norsk Folkemuseum og resten lagret. I 1929 flyttet museet inn i Generalitetsgården på Norsk Folkemuseum hvor det hadde tilhold frem til 1960 da det flyttet til nye lokaler på Bygdøyenes. I 2003 ble Foreningens aktive og passiva overdratt til den nyopprettede Stiftelsen Norsk Sjøfartsmuseum for å få et mer forpliktende samarbeid med stat og kommune, og Foreningen Norsk Sjøfartsmuseum ble omdannet til Norsk Sjøfartsmuseums Venner. I 2010 endret museet navn til Norsk Maritimt Museum og da endret også venneforeningen navn. I 2015 ble museet overtatt av stiftelsen Norsk Folkemuseum og venneforeningen overtok det ene av de to styremedlemmene til Norsk Folkemuseums venner i styret til stiftelsen Norsk Folkemuseum.

Dette gjorde det naturlig å drøfte mulig samarbeid mellom venneforeningene som hadde noenlunde tilsvarende formålsparagrafer i forhold til våre respektive avdelinger i stiftelsen.

En nærliggende tanke for et slikt samarbeid var at medlemmer av en venneforening kunne delta på møter og arrangementer i den andre venneforeningen, noe som var helt og holdent opp til den enkelte venneforening å avgjøre. En utvidelse av dette var at medlemskap i en venneforening ville gi gratis eller rabattert medlemskap i den andre venneforeningen, noe som i tilfelle måtte godkjennes av stiftelsen Norsk Folkemuseum. Foreløpig har vi ikke gått videre med dette.

Det er noen forskjeller mellom våre to venneforeninger som påvirker måten vi kan støtte våre respektive museer.

NMMV har rundt 900 medlemmer, herav noe over 300 livsvarige medlemmer som meldte seg inn for lenge siden. NMFV på sin side har ca 1400 medlemmer. Gjennomsnittsalderen er således ganske høy, og avgangen er følgelig relativt høy. Vi får rundt 30 nye medlemmer per år, fortrinnsvis besøkende

som tegner medlemskap i forbindelse med besøket og mange fornyer ikke dette. Dette er ikke nok til å kompensere for avgangen fullt ut og medlemstallet er derfor svakt synkende. Her har vi en felles utfordring med å verve nye medlemmer.

Vi har rundt 20-25 aktive frivillige, fortrinnsvis eldre medlemmer med genuin interesse for maritim kultur, som engasjerer seg i våre aktiviteter som omfatter:

- Barnas båtverksted på søndager der barn kan bygge små båter fra en rekke forskjellige byggesett som er produsert av frivillige.
- Registrering av tegninger av skip og båter, kart og fotografier.
- En arbeidsgjeng som reparerer og restaurerer gjenstander og deltar i bygging av kopier av eldre båter og utstyr til disse.

Dette utgjør noe over 5000 timer eller ca 3 årsverk og er et betydelig bidrag til museet.

Våre årlige kontingentinntekter er i størrelsesorden kr 200 000 som er ca 25 % av kontingentinntektene til Norsk Folkemuseums venneforening. Vi gir gaver i størrelse opp til rundt kr 20 000 i enkelte år, som eksempelvis nytt inventar til skonnerten Svanen og lydempning av Barnas båtverksted. I tillegg bygger vi opp et fond der en viss andel av vårt årlige overskudd overføres til dette fondet. Nåværende vedtekter for fondet innebærer at fondet ikke kan brukes før det har nådd en viss størrelse. Fondskapitalen er rundt 2,8 mill kr.

Vi registrerer at Norsk Folkemuseums venner med over 1400 medlemmer årlig betalende medlemmer, i tillegg til noen livsvarige medlemmer, har en årlig kontingentinntekt på rundt kr 800 000. Dette gjør det mulig for venneforeningen å gi en vesentlig større økonomisk støtte til museet enn vi har mulighet til, herunder store beløp til produksjon av museets årbok og den meget leseverdige Museumsbulletinen som også er venneforeningens medlemsblad.

Vi legger et krevende år bak oss, men med gode tilbud til medlemmene håper jeg at begge venneforeningene skal videreutvikle seg til glede for både medlemmene og museene.

Vi ønsker Norsk Folkemuseums Venner det beste i årene fremover!

Med vennlig hilsen
Norsk Maritimt Museums Venner

Terje C. Gløersen
Styreleder

Museets publikasjoner

av Inger Jensen

Norsk Folkemuseum har siden starten lagt vekt på å utgi trykte publikasjoner, alt fra utstillingskataloger, årsberetninger, illustrerte hefter til bøker. Publikasjonene var viktige både for å få formidlet resultatene av museets forskningsarbeid, gi oversikt over utstilte gjenstander og nå ut til et større publikum enn de som hadde anledning til å besøke museet. Mange av publikasjonene var prydet med omslaget som Gerhard Munthe utformet til museet, og som nå har inspirert omrammingen av den nye inngangsdøren i Bybygg.

Venneforeningen har særlig gjennom de siste 25 årene bidratt til å videreføre museets publikasjonsvirksomhet. Dette gjelder først og fremst Bulletinen som står venneforeningen særlig nær med 3–4 rikholdige numre hvert år, og der rikt illustrerte artikler utdyper og presenterer museets aktuelle pågående prosjekter. Museets årbok By og Bygd er en annen publikasjon som venneforeningen støtter. By og bygd er et viktig organ for formidling av museets forskningsarbeid.

Mer og mer av museets informasjons- og formidlingsarbeidet skjer nå digitalt, og dette er venneforeningen opptatt av å støtte opp under, noe dere kan lese av gavelisten. Forrige nummer av Bulletinen var en rent digital publikasjon, og slik blir det trolig i framtiden også. By og bygd trykkes fortsatt i et lite opplag, men også denne er digitalt tilgjengelig på museets hjemmeside. Framover blir nok også årboken heldigital.

Skuer vi litt bakover for å se hva venneforeningen har støttet, finner vi årbøker som spenner fra visjoner for Friluftsmuseet, museets arbeid med samtidsaktuelle spørsmål til nyere forskning og kunnskap om museets rikholdige samlinger.

Venneforeningen har også gitt mindre bidrag til bøker som museets forskere har stått for, slik at de er sikret utgivelse, så som bøker fra Aagot Noss, Inger-Lise Christie og Janike Sverdrup Ugelstad.

Dagligstuen i utstillingen «Ein ny heim i ei ny tid» i Wessels gate 15. Dragestilsmøblementet var gave fra venneforeningen i 1985. Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.

Jubileumsåret 2021

Venneforeningens jubileumsarrangementer er med unntak av årsmøte på grunn av koronapandemien utsatt til høsten 2021.

Da planlegges blant annet:

- Omvisning i Norsk kirkekunst ved konservator NMF Marie Fongaard Seim og konsert med Arve Moen Bergset 18. oktober
- Kåseri om gaver venneforeningen har gitt museet gjennom 50 år ved konservator NMF Geir Thomas Risåsen i slutten av september
- Jubileumsfest 11. november
- Invitasjon til omvisning av utstillingen TIDSROM

Gipstaket fra midten av 1600-tallet viser de sju dydene tro, kjærlighet, håp, rettferdighet, visdom, styrke og måtehold. Dydene fremtrer som kvinnefigurer med bestemte kjennetegn som igjen konkretiserer 1600-tallets verdier og tenkesett. Gipstaket inngår i utstillingen TIDSROM. Foto: Haakon Harriss/Norsk Folkemuseum.